

NYTT OM **KVINNE- FORSKNING**

Nr.1/83

**Fra medisinsk
kvinneforskning**

NYTT OM KVINNEFORSKNING

fra Norges

almenvitenskapelige forskningsråds

Sekretariat for kvinneforskning

Argang 7, 1983

Redaksjon:

Sekretariatet for kvinneforskning

Omslag og layout: Josef Leupi

Omslagsillustrasjon:

Norges første kvinnelige student,

Cecilie Thoresen. Malt av Kalle Løchen

1885 (utsnitt). Tilhører Nasjonal-
galleriet.

Trykk: Lobo, Oslo

Sats: JET-Z

ISSN: 0333-0265

Utkommer med 5–6 nr. pr. år.

Ettertrykk tillatt når forfatteren sam-
tykker og kilde oppgis. Tillatelsen
gjelder ikke illustrasjoner.

Redaksjonens adresse:

Nytt om kvinneforskning

Munthes gt. 29, Oslo 2

Tlf. (02) 56 52 90

Løssalg: kr. 15,—

Abonnement: kr. 60,—

Postgiro: 5 14 71 60

Kjære leser!

Dette er det første nummeret av *Nytt om kvinneforskning* med nytt omslag og ny lay-out. Vi håper at bladet skal bli litt mer fristende å ta fatt på og litt mer oversiktlig enn tidligere. Om bladet blir slik de tre årene Sekretariatet skal eksistere, vet vi ikke. Vi må se på dette som en prøve.

Det tverrfaglige sekretariatet har eksistert i et halvt år allerede. Vi syns selv at vi har fått utrettet en del og at vi har mye på gang. Noe av dette kan du lese om her. I denne sammenheng vil vi bare nevne et arrangement som skal finne sted i Oslo *onsdag 2. mars*, og som vi ber alle som sogner til Oslo-distriktet om å merke seg — nemlig: Vi vil lage et stort åpent møte der vi tar opp spørsmålet om *vi trenger en egen organisa-*

sjon for kvinnelige forskere og studenter i Oslo. Mer om møtet vil du finne på siste side i dette bladet. Lykkes vi i å skape en egen organisasjon i Oslo, vil vi sette i gang arbeidet for at også de andre universitetsbyene kan bli hjulpet i gang med liknende tiltak. Tida vil vise om behovet er der — og i tilfelle ja — om vi lykkes.

Til slutt vil vi minne om at abonnementsavgiften er *kr 60,-* for 1983. Vi ber deg betale på vedlagte blankett innen 14 dager fra mottakelsen. På den måten blir du også registrert som abonnent. Uteblir betalingen skjer det samme med *Nytt om kvinneforskning*.

Hilsen
Redaksjonen

Innhold

Grete Botten:

Er all forskning av og om kvinner innen medisin medisinsk kvinneforskning? . 6

Marianne Killi og Anne Karin Lindahl:

Kvinne og lege – en spørreunde om kvinnelige legers situasjon 11

Anne Johanne Søgaard og Kari Storhaug: Kvinner og odontologi 13

Björg Aase Sørensen: Fulbrightstipendiat i USA 15

Lene Trojer: Forum för kvinnliga forskare och kvinneforskning i Lund 19

Liisa Husu: Nytt om kvinner i forskning från Finland 20

MØTER, SEMINARER, KONFERANSER

Kari Vogt: International Women's Seminar in Salzburg 25

Kontaktutvalgsmøte i Nordisk Forum for Kvindeforskning 26

Mari Mehlen: Sats på deg selv 32

Helle Stoltz: EDB og kvinner 34

Internasjonal konferanse om prevensjon, abort og sterilisering 36

NSUs kvinnekonferanse 1982 37

Møte med samfunnsvitenskapelige kvinneforskere 37

Møte med studieveilederne på Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet 37

Seminar for kvinner i DH-systemet 37

Nordisk kvinnehistoriemøte i Oslo 38

Kvinneforskning for samfunnsplanlegging 38

Nordisk konferanse om medisinsk kvinneforskning 38

Seminar om kvinnelitteratur 38

Nordisk forskermøte om kvinnelitteratur 38

Nordisk seminar om barnemishandling 39

4 Girls and Science and Technology (GASAT) – konferanse 39

BOKOMTALER

Bak slagordene. Den nye kvinnebevegelsen i Norge	41
Den skjulte tradisjon — skapende kvinner i kulturhistorien	44
Kvinneforskning: Bidrag til samfunnsforskning	46
Protest, desillusjonering, resignasjon. Dikken Zwilgmeyers forfatterskap for voksne	48
Kvalitative metoder i samfunnsforskning	49
Faglig kvinnepolitikk — hvor går LO?	52

LITT AV HVERT

”Informasjonsmappe” fra Sekretariatet	54
Stipend	54
Leserbrev	56
Ansettelsesprosedyreutvalget	57
Sterkere fortrinnsrett til kvinnelige forskere	57
Hvor blir det av kvinnene som går ut fra NTH?	57
KRAKA	58
Kvinde Centret Grevinde Danner	58
radiOrakel	58
Mandagsmøter i Kvinnehuset	58
Nylænde 1. april 1985	59
Nye stipendiater og prosjektledere i NAVF 1983	60

LITTERATUR

Teknologi og kvinners sysselsetting	63
Publikasjoner innkommet til / registrert av Sekretariatet	64
Egen organisasjon for kvinnelige forskere og studenter i Oslo	68

Er all forskning av og om kvinner innen medisinske kvinneforskning?

For å kunne besvare dette spørsmålet er det nødvendig å ha enkelte begreper klart for seg. I min besvarelse vil jeg legge vekt på følgende begreper:

- Hva er forskning
- Hva er medisinsk forskning
- Hva er kvinneforskning
- Hva blir da medisinsk kvinneforskning

Forskning

Forskning kan beskrives som søking etter mer kunnskap innen områder som ikke er tilstrekkelig belyst. Forutsetningen for forskning blir da at det er noe en vil vite mer om, en nysgjerrighet og undring på noe. Bak dette ligger det en aning av sammenhenger som en vil utprøve og forstå nærmere.

Forskning må skje innenfor en vitenskapsteoretisk forståelsesramme. Det er ut fra valg av en slik teoretisk ramme problemstillingene formuleres, metodene velges og resultatene analyseres og formidles. Forskningen er dermed ikke

objektiv og verdinøytral. Forskernes eget verdisystem, normer, erfaringer og kunnskaper påvirker den. Dette er mest tydelig innen samfunnsfagene. Men det gjelder også innen naturvitenskapene. De har riktignok noe mer nøytral og objektiv ramme, men også der bestemmes hypoteser og valg av problemstillinger og metode av forskerne selv, og av de teorier som forskeren bygger på.

Naturvitenskapen preges altså av såkalte "absolutte" sannheter. Dermed blir lett fag med naturvitenskapelig basis lite gjenstand for kritisk tenkning. Dette står i kontrast til samfunnsfagene hvor det er langt mer rom for fagkritikk, som vel kan sies dels å ligge implisitt i disse fagområder.

Hva kreves for å forske – i hvert fall for å bli en god forsker?

- Lyst til å forske. – Hva som ligger til grunn for denne lysten, kan variere fra ren nysgjerrighet til ønske om karriere og makt.
- Evner til å formulere hypoteser, sette

opp problemstillinger og kunnskaper om metoder som kan belyse problemstillingen. Videre må forskere ha evne til systematisk og målrettet arbeid med problemområdet og til å formidle forskningsresultatene.

- Muligheter til å forske. I dette ligger både et forskningsmessig og stimulerende miljø, økonomiske muligheter og ordninger som gjør at det praktiske hverdagsliv kan kombineres med yrke.

I tidligere tider ble forskning gjerne betraktet som et kall, betinget av en slags indre drivkraft som gjorde det å forske til en nødvendighet. I dag blir slik motivering sjelden fremhevet. Enkelt kan en vel nå si at lyst til å finne nye sannheter kombinert med ønske om innflytelse og makt, ligger bak valg av en forskerkarriere. Vanligvis er ønsket om yrkeskarriere mer utpreget for menn enn for kvinner.

Mulighetene til å bli forsker er avhengig av utdanning, kulturtilhørighet, økonomi osv. Men det har også sammenheng med kjønn. Å forske er ingen 8–4 jobb. Riktignok innebærer det ofte muligheter til fleksibel arbeidstid. Men i hvert fall periodevis kan arbeidsmengden være så stor at det blir "overtid". Dessuten er det ofte ikke mulig å koble av fra viktige og engasjerende problemstillinger. Dette konsentrerte og til dels tidkrevende arbeid, gjør det vanskelig å kombinere forskning med omsorg for hus og barn. Det er som regel nødvendig å ha bakkemannskap som hjelper til med dagliglivets gjøremål. Dermed stiller mange menn sterkere i forskningskappløpet enn kvinner. En annen vanskelighet for kvinner som ønsker å forske, er mangel på noen å identifisere seg med. De aller fleste forskere er menn og i denne mannsverden kan det være vanskelig for kvinner å føle seg hjemme.

Medisinsk forskning

Kort og forenklet omhandler medisinsk forskning de områder som beskriver menneskeorganismens oppbygging og funksjon (biokjemiske, fysiologiske, psykiske og sosiale), hvilke mekanismer og forhold som påvirker dette slik at det innvirker på helsa og hvordan helseplager og sykdom kan og bør forebygges, lindres og behandles. Denne forskning er bygget på naturvitenskapelig vitenskapsteori hvor metoder som gir kvantifiserbare resultater dominerer. Innen enkelte deler av medisinen er samfunnsfag trukket noe inn, f.eks. psykiatri. Men også her er det vesentlig de tilnærmingmåter som grenser opp til naturvitenskapen som brukes, med oppsetting av firefeltstabeller og korrelasjonsanalyser. Kvalitative metoder og analyser er mindre i bruk. Denne enhetlige ramme innen medisin har gjort det lavt under taket og gitt lite plass for fagkritikk, både som forskningstema og i vurdering av helsetjenesten mer generelt.

Medisinerstudiet er lite forskningsorientert, og gir lite bakgrunn for forskerkarriere. Studiet er stykket opp i småfag, løsrevet fra forskning. Selve medisinen vitenskapsgrunnlag forblir dermed nærmest skjult. De medisinske sannheter fremstår som objektive og verdinøytrale, i pakt med legens videre virksomhet, som også betraktes som objektiv (i hvert fall for legen sjøl). Menn preger studiet. De er i flertall (om enn avtagende) blant studenter. Praktisk talt alle lærere er menn, kvinner møtes som sykepleiere eller pasienter. Menn definerer faget, også det faget som spesielt angår kvinner selv, gynekologi.

Å forske er generelt sett praktisk vanskeligere for kvinner enn for menn. Dette er særlig merkbart innen medisin

hvor karrieren oftest starter på overtid. I tillegg kommer at mye medisinsk forskning er for virkelighetsfjern og lite pasientorientert, sett fra mange kvinnelige legers synspunkt. Dette kan forklare hvorfor så få kvinnelige medisiner satser på å bli forskere. Slik får vi en lukket sirkel: Menn forsker og preger faget og de kvalitetsvurderer og bedømmer andre forskere, både for stillinger og for bevilgninger til forskning. Riktignok er det plass for pliktoppfyllende jenter, særlig innen områder med liten prestisje – så lenge de ikke truer faginnhold og personer. Men for kvinner som vil være med å brøyte nytt land med nye metoder, er veien vanskelig.

Kvinneforskning

Begrepet kvinneforskning kommer fra samfunnsfagene, naturlig nok siden det særlig er der nye problemstillinger og tilnærmingsmåter kan være en integrert del av forskningen. Kvinneforskningen vokste fram i kvinnebevegelsens kjølvann. Den har som sin forutsetning at dagens samfunn fungerer undertrykkende og at dette særlig rammer kvinner. Forskningen skal ha en frigjørende funksjon, først og fremst for kvinner. Men den kan også sees i et videre perspektiv, slik at den generelt skal ha et frigjørende formål, også for menn.

Kvinneforskningen har altså et kvinnepolitisk siktemål. Den vil avdekke forhold som er viktige for kvinnen. Dermed kan ny kunnskap brukes som grunnlag for å endre samfunnsforhold slik at kvinner får mer makt og innflytelse, både over sitt eget liv og i samfunnet. Denne forskning kan ikke være statisk, men må endres og utvikle seg i pakt med det samfunnet som forskningen er en del av. Problemstillingene er formulert ut fra dette grunnlag. For kvinneforskning er det nødvendig med klargjøring av teoretisk grunnlag som

kan forklare sammenhenger slik at forhold som fungerer undertrykkende kan endres. Mye innsats må gå med til å finne fram til metoder som kan belyse slike problemstillinger. Et viktig aspekt ved kvinneforskning har dessuten vært bredde og helhet fordi forståelse av kvinners liv, må komme ut fra den helhet kvinner er en del av.

Arbeidet innen kvinneforskning skjer i flere trinn. Det første er å oppdage og påpeke manglende kunnskap. Ut fra denne mangel og innholdet i den eksisterende kunnskap, innebærer neste trinn en kritikk av tradisjonelle faglige tilnærminger. Men for å komme videre må det produseres ny og alternativ kunnskap om kvinner, kunnskap som kan vise *hvordan* undertrykkelsesformene virker, hvilke konsekvenser de har og hvordan dette kan endres. Til slutt er det viktig å sette kvinneforskning inn i et større perspektiv. De mål og metoder denne forskning har, kan integreres og være anvendbare også innen annen forskning enn den som har kvinnefrigjøring som direkte målsetning.

Fremveksten av kvinneforskning har hatt stor betydning også for kvinnelige forskere selv. I denne forskningsvirksomhet kan de nettopp bruke sin egen erfaring og innsikt på problemstillinger som de selv definerer og opplever som viktige. Slik sett har kvinneforskning også en frigjørende funksjon for kvinnelige forskere selv.

Medisinsk kvinneforskning

Etter å ha summert opp hva medisinsk forskning og kvinneforskning er, kan medisinsk kvinneforskning beskrives som en syntese av disse to begrepene.

Ledetrådene for innholdet i medisinsk kvinneforskning må være:

– Ut fra en medisinsk kunnskapsbasis

å bidra til avdekking og forståelse av forhold som har betydning for kvinners helse og helseatferd i vid forstand.

- Formidle synspunkter og resultater på en måte som bidrar til å avdekke kvinneundertrykking, både i samfunn, innen de medisinske fagdisipliner og innen helsevesenet, og beskrive undertrykkingens følger for kvinners helse, sykелighet/sykeliggjøring og helseatferd. Gjennom dette kan vi håpe å fremme betingelser som skaper forandring, både for kvinnen som pasient, for helsevesenet og for forskeren.
- Arbeide for at et slikt frigjøringsaspekt ikke blir en særinteresse som bare gjelder kvinner, men at et slikt siktemål også kan prege større deler av medisinsk forskning mer generelt. Dermed vil forskningen kunne bidra bedre i en helsefremmende sammenheng.

Med dette er det sagt at medisinsk kvinneforskning må ha et kvinnepolitisk siktemål. Den må delta i bestrebelsene på å endre strukturelle forhold slik at kvinner kan få mer makt og innflytelse over sitt eget liv og i samfunnet for øvrig, som igjen kan virke positivt sett fra et helseoppbyggende og sykdomsforebyggende synspunkt. Kvinnefrigjøring kan imidlertid også skje på en måte som går ut over helsa. Som medisinsk sakkyndige har vi spesielt ansvar for å bidra med kunnskap som gjør at en frigjøring kan ivareta helseaspektet.

Like viktig er det å bibringe kunnskap om hvordan et helsevesen bør fungere; et helsevesen der kvinner med sine plager og måter å formidle disse på, blir tatt på alvor, og hvor den kvinnelige helsearbeider får bruke sin egen innsikt og innlevelse til beste for pasienten. Innbefattet i dette ligger en mer helhetlig hjelp hvor løsningen på

pasienters lidelser går ut over det rent terapeutiske.

Hvem kan så drive medisinsk kvinneforskning?

I tillegg til de forutsetninger som er nevnt for forskning generelt og for medisinsk forskning mer spesielt, må følgende forutsetninger også være til stede:

- Opplevelse av at vårt samfunn er basert på undertrykking og at særlig kvinner rammes av dette, og igjen spesielt de kvinner som er minst privilegerte. Altså et kvinnepolitisk engasjement.
- Forståelse for at strukturell undertrykking medfører ulike livsvilkår og kjønnsrollemønstre som igjen har sine helsemessige følger. Altså et helsepolitisk engasjement.
- Forståelse for at tradisjonell medisinsk forskning basert på naturvitenskapelig teori og metoder, ikke kan bidra tilstrekkelig til å belyse disse forhold, hverken teoretisk eller metodologisk. Altså et vitenskapsengasjement.
- Mot til å prøve nye forskningsveier, hvor særlig tverrfaglighet er viktig og hvor legen må ta av seg den hvite frakken og bli deltager, ikke enerådende ekspert. Altså ønske om og evne til samarbeid på tvers av fagdisipliner.
- La karriereønsker komme sekundært i forhold til forskningens mål, nemlig helsefremmende frigjøring. Dette er kanskje det vanskeligste, og det blir en vanskelig balanse mellom selv å definere sin forskning, som kan gi lite prestisje, og å drive med etablert forskning som gir, i hvert fall noe, anseelse, makt og innflytelse. Altså et helhetlig politisk engasjement.

Ut fra dette går det fram at medisinske kvinneforskere ikke nødvendigvis må

være kvinner. Dersom menn har de forutsetninger som er nevnt ovenfor og reelt deltar i kvinnefrigjøring utover det å dele oppvasken, må det også være plass for dem. Like klart er det at det finnes kvinnelige medisinske forskere som ikke driver medisinsk kvinneforskning, selv ikke engang om forsknings-temaet har tilknytning til kvinner. All medisinsk forskning om kvinner er nemlig ikke medisinsk kvinneforskning. Men innen flere forskningsfelt, f.eks. innen grunnforskning i epidemiologi, ligger ikke muligheten til å se forskningen som medisinsk kvinneforskning så mye i forskningsresultatene som i bruk og formidling av forskningen. Videre vil forskning om menns helse, livsvilkår og rollemønster også kunne fortjene betegnelsen medisinsk kvinneforskning dersom de overordnede mål i problemstilling og formidling er i samsvar med det som her er nevnt, nemlig et frigjøringsperspektiv. Medisinsk kvinneforskning må hente teori og metoder også fra andre vitenskapsgrener enn den medisinske. Medisinsk embetseksamen er dermed hverken en nødvendig eller tilstrekkelig vitenskapsbakgrunn for å drive denne type forskning. Den kan drives av forskere med annen fagbakgrunn dersom de har noe innsikt i medisinske områder. Medisinere som vil drive den, må tilegne seg en viss innsikt i samfunnsvitenskapelige teorier og metoder. Dette er av fundamental betydning fordi medisinsk kvinneforskning i sin natur må være tverrfaglig.

Diskusjonen om medisinsk kvinneforskning har såvidt begynt i Norge. Det er viktig at den stimuleres og utvikles. Som kvinneforskning for øvrig må den ikke være statisk, men i stadig bevegelse ut fra den virkelighet vi til stadighet står midt oppe i.

Grete Botten

Institutt for forebyggende medisin
Universitetet i Oslo

Kvinne og lege

— en spørreundersøkelse om kvinnelige legers situasjon

Kvinnelige leger utgjør ca. 16% av alle leger i Norge i dag. Når det gjelder plassering i stillingshierarkiet, befinner det store flertall seg på de nederste trinn i stigen. Deres fordeling på fagområder viser en sterk underrepresentasjon på flere felt, bl.a. kirurgi, indremedisin og øre-nese-hals, mens de i f.eks. barnespsykiatri er overrepresentert. Dette er norske kvinnelige leger ifølge de statistiske data som foreligger. Hva ligger bak kvinnelige legers fordeling på fagfelt og stillingsnivå? Hva mener kvinnene selv om sin situasjon?

Er det noe ved deres yrkessituasjon og familiesituasjon som kan forklare deres fordeling på stilling og fagfelt?

Vi kan ikke se noen grunn til at de kvinnelige legene ikke skal kunne være også i de stillinger og fagområder hvor de utgjør en svært liten andel. Ut fra interessen for kvinnelige legers livssituasjon og lysten til å finne årsaken til kvinnelige legers fordeling på fagfelt og stillingsnivå, bestemte vi oss for å ta forholdet opp til nærmere gransking.

Vi er to kvinnelige medisinstudenter, som på det tidspunkt tanken om å

gå i gang med en nærmere utredning ble vakt, var i ferd med å avslutte 1. avd. i medisinstudiet. Etter noe sondering av terrenget, kom vi i kontakt med Peter Hjort, som er leder for Gruppe for helsetjenesteforskning. Han sa seg villig til å være prosjektets veileder, og vi kunne dermed søke NAVF om studentstipend for ca. 1 år. Søknaden ble innvilget, og dermed var vi i gang.

Hva vi egentlig begav oss inn på den gangen det hele startet, var vi nok ikke helt klar over. Sikkert var det at undersøkelsen ville bli en stor utfordring, og at vi ville støte på endel vanskeligheter underveis. Men med lyst, pågangsmot og tro på at ingen problemer ville være uløselige, gikk vi igang for alvor i mars 1982. Vi sendte ut spørreskjema til alle kvinnelige leger i Norge, og fikk svar fra 985 (77,4%). I dag, knapt ett år senere, sitter vi med de siste bearbeidelsene av resultatet fra undersøkelsen. Gjennom undersøkelsen har vi fått vite en god del om kvinnelige legers situasjon, om hva som ligger bak deres valg av stilling og fagfelt, og hvor vi tror det er nødvendig å gripe inn for å endre for-

holdene. Vi synes det er riktigst å la hele undersøkelsen være avsluttet og alle resultater ferdig nedskrevet før vi setter deler av dem på trykk. Det vil derfor gå enda litt tid før resultatene kan leses i en rapport som utkommer i Gruppe for helsetjenesteforsknings rapportserie. Men så langt kan vi si at mange av våre antagelser er blitt bekreftet. En del resultater byr kanskje på overraskelser for noen, mens mange av resultatene vel er en bekreftelse på det en har trodd, men ikke har kunnet sette tall på. Vår undersøkelse har da heller ikke tatt mål av seg til å åpenbare noen sensasjonelle opplysninger. Vi ønsket først og fremst å beskrive situasjonen og å få tall på det en nok vet, men ikke har kunnet fremholde som reelle fakta.

Vi håper derfor at undersøkelsen vil gi en større forståelse for kvinnelige legers situasjon, og at den kanskje kan bidra til en endring av forholdene. Dette mener vi er viktig både av hensyn til kvinnene selv, deres familier, legers arbeidsmiljø og ikke minst legenes forhold til pasientene.

Marianne Killi og Anne Karin Lindahl
Universitetet i Oslo

Kvinner og odontologi

Petra Lies kamp for kvinners rett til å ta tannlegeeksamen ble kronet med seier allerede i 1872. Men til tross for sin usedvanlige innsats i faglige og sosiale sammenhenger, ble hun ikke godtatt av sine mannlige kolleger. Hjem fra et av sine mange studieopphold i utlandet brakte hun antakelig det første tannlegebor til landet. Men dette formildnet slett ikke kollegenes holdning – de inviterte Petra Lies *læregutt* til stiftelsesmøte i Den norske tannlægeforening i 1884 – og ikke læremesteren og foregangskvinnen selv!

Men Petra Lies innsats for kvinnesaken ga ikke de ønskede ringvirkninger. Helt frem til idag har de kvinnelige tannlegene vært beskjedent representert i foreningsmessig og forskningsmessig sammenheng. Kanskje fant de ikke støtte i det mannsdominerte tannlegemiljøet? Tegn kan tyde på det: I sin frustrasjon over ikke å vinne frem med sine spesielle problemer og interesser, startet en gruppe kvinner i 1924 Oslo Kvinnelige Tannlægeklubb.

Selv om andelen kvinner i tannlegestanden idag er på 25% – og andelen blant de nyutdannede er rundt 50 – er det fortsatt forsvinnende få som bekler lederstillinger og sentrale tillitsverv. De kan faktisk telles på *en* hånd!

Tannlægeforeningen har nå imidlertid – etter forslag fra et internt Likestillingsutvalg, vedtatt å arbeide for:

- 1) en tilnærmet lik kjønnsfordeling i tannlegestanden innen år 2010
- 2) at den kjønnsmessige fordeling i lederstillinger og blant spesialister in-

nen tannhelsetjenesten er tilnærmet lik kjønnsfordelingen i standen innen år 2000

- 3) at den kjønnsmessige fordeling i foreningens styrende organer skal være lik den man finner i medlemsmassen innen 1990.

Enkelte virkemidler for å nå disse målene er allerede vedtatt.

NTF's Likestillingsutvalg la frem data som viste tildels store forskjeller mellom kvinnelige og mannlige tannleger når det gjaldt lønn, praksisform, yrkes- og arbeidssituasjon, spesialisering, lederfunksjoner og tillitsverv. Det er imidlertid ikke gjort noe for å videreføre dette arbeidet, f.eks. analysere mulige årsaksforhold ved å studere de kvinnelige tannlegenes hverdag.

Når det gjelder odontologisk kvinneforskning er det i Norge ikke gjort særlig mye. Man har imidlertid epidemiologiske data for forskjeller i kvinners og menns tannhelsevaner – og kunnskaper om og holdninger til tenner. Vi har også på området funksjonshemmede, data som viser forskjeller i kvinners og menns situasjon. På begge disse forskningsområdene håper vi å kunne gjøre nærmere analyser i de kommende år.

Likestilling og kvinneforskning er imidlertid nye ting innenfor odontologien – og det vil ta tid å få tannlegene til å akseptere disse emnene som relevante innen forskning og forening. Det går sakte – også fordi vi er få som "står på barrikadene".

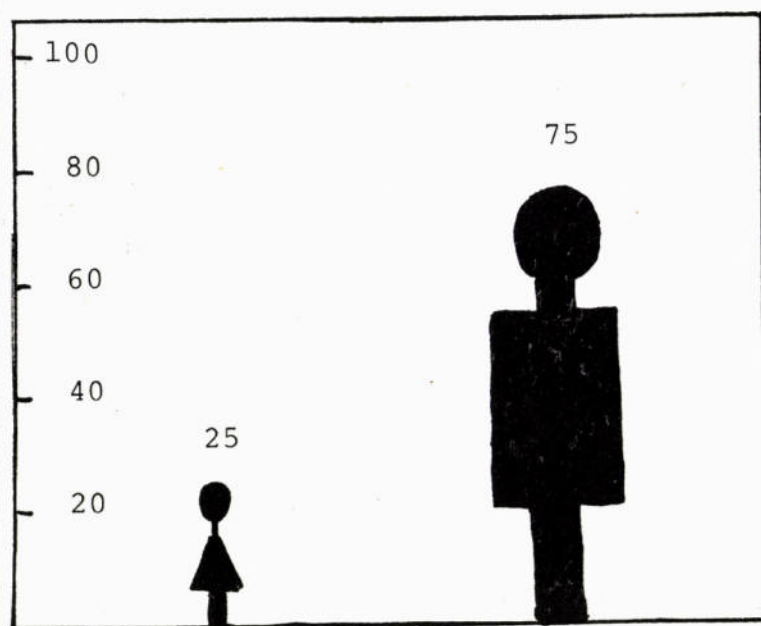
Men interessen finnes. Det ble bl.a.

vist i forbindelse med et arrangement på Odontologisk Fakultet for å markere 100-års jubileet for kvinnes adgang til Universitetet – der det møtte frem langt flere enn ventet (eller fryktet).

Foreløpig er det særlig i Oslo og Tromsø vi finner tannlegemiljøer med interesse for kvinneforskning og likestilling, men vi håper interessen litt etter litt vil spre seg. Da miljøet er lite innenfor vårt fag, er vi som jobber med dette svært interessert i tverrfaglige kontakter.

Anne Johanne Søgaard
Inst. for samfunnsmedisin
Universitetet i Tromsø

Kari Storhaug
Inst. for samfunnsodontologi
Universitetet i Oslo

Fulbright-stipendiat i USA

I *Nytt om kvinneforskning* 3-4/82 skrev Mona Eliasson en informativ artikkel om "kvinneforskning och kvinnliga forskare i U.S.A.". Her understreker hun at det er vanskelig å gi generelle karakteristikker av de mange og rikt varierte forskningsmiljøene på det amerikanske kontinentet. Jeg skriver på bakgrunn av erfaringer jeg gjorde under et travelt og begivenhetsrikt høstseminar som Fulbright-stipendiat på "University of Oregon" i Eugene, på Amerikas vestkyst. Antakelig må en trekke fra litt i min subjektive opplevelse av kvinneforskningsmiljøet ved dette universitetet, bare det å bli student igjen gir hverdagsforskeren en positivt ladet holdning til verden i sin alminnelighet. Nå tror jeg allikevel at kvinneforsknings- og *det kvinnelige undervisningsmiljøet* i særdeleshet – forklarer hvorfor de gode forventninger til studieoppholdet ble mer enn innfridd.

Egentlig kom jeg til Eugene fordi University of Oregon er kjent for sitt veldrevne Labor Research and Education Center, der forskere og praktikere har utviklet en fin institusjonell base for forskningsformidling. Arbeidssosiologi er ett av hovedtemaene ved det sosiologiske instituttet ved dette universitetet. Bidrag fra Joan Acker, Steven Deutsch og Don Van Houten (alle sosiologer ved UofO) har vært med på å utvikle det beste i nyere arbeidssosiologi. Så det var grunn til å ha forventninger til å bli student ved dette universitetet!

Allerede studiekatalogen og små, in-

formerende samtaler med medstudenter ga meg imidlertid inntrykk av at det studieopplegget jeg tok sikte på ville gi meg et semester med et sterkt innslag av kvinneforskning. Jeg møtte Jim, også "ny student" som viste meg at han i sitt første seminar som PHD-student skulle ta to kurs: ett om metodeutvikling og ett i teori. Han anbefalte Joan Ackers – "for å få kontakt med de nyeste strømningene". Jeg traff lengre komne studenter som fortalte meg om de store fordelene ved å ta dette teorigurset. I studiekatalogen het det: Sosiologisk teori og kvinners livsforhold. Det var ett av de mange kursmulighetene på et meget rikholdig kurskart. Jeg valgte å bruke to av ukens seks arbeidsdager til å følge dette kurset. Der møtte jeg historikere, litteraturforskere, kliniske psykologer, en aviseier og representanter for flere fagområder ellers. Undervisningen gikk tirsdag og torsdag, med kollokviegrupper på torsdagene og fastsatt leseprogram, krav om å skrive essays og semestereksamen. Foreleseren møtte meget opplagt (en av hennes hobbyer er vektløfting) og studentene, vi var vel 60 i alt, møtte også vel forberedt. Det var "tradisjonell" klasseromsundervisning, professoren doserte og vi hørte på. Dernest reproduserte vi hennes teser og de primærtetekstene vi studerte. De fleste av oss lærte ikke lite. Og når vi gikk i andre klasser kunne vi høre hvordan f.eks. aviseieren anvendte sine kunnskaper fra teorigurset til å sette spørsmålsteget ved organisasjonsteori eller ved arbeidsmarkedsteorier. Selv

fikk jeg fornøyelsen av å fortelle om forskning som er gjort i skandinavisk kvinneforskning, og som ofte dekker felter som amerikansk forskning ikke har interessert seg så mye for.

Etter noen uker snudde gleden over alle de gode, og teknisk vel gjennomførte, kvinnefaglige studietilbudene ved University of Oregon, til et ønske om å forstå hvordan de fikk til dette her. Og bakom denne interessen lå en sterkere og sterkere fornemmelse av at "sånt no' ha'kke vi i våres gård", men det bør vi vel sannelig se til å få?

Oregons universitet har vel 15 000 studenter, rundt 50% er kvinner. Hvert semester deltar en rekke studenter i kurs innenfor det kvinnefaglige programmet. Undervisning i kvinnefag gis ved så godt som alle avdelinger ved dette universitetet. Starten var et relativt beskjedent kurs som ble satt i gang høsten 1969. Ti år etter ble det undervist i 30 forskjellige poenggivende kurs innen rammen av dette programmet. Alt i 1974 ga staten Oregon "Board of Higher Education" autorisasjon til universitetet på det sertifikat som nå tilbys studenter. Sertifikatet tilsvarer en "minor" i det amerikanske systemet. Det er også adgang til å ta kvinnefag som hovedfag, ved ulike institutter. Hvert år tar fra 5 til femten studenter sertifikatet i kvinnefag. Det kvinnefaglige programmet er tverrfaglig, og svært mange av studentene kommer på en eller annen måte bort i kvinnefaglige kurser, selv om de ikke tar hele programmet.

Organisering

Women's Studies Program har et styre som oppnevnes av the Dean, men på anbefaling av det avtroppende styret. Dette styret er satt sammen av representanter for lærerkollegiet ved de forskjellige instituttene som deltar i programmet og dessuten av studentrepresentanter.

Programmet har sitt eget sekretariat, men utgjør ikke noe egentlig institutt. Styret staker ut kursen for programmet som helhet, og drøfter utviklingen av det faglige innholdet og sammensetningen av de forskjellige programområdene. Forøvrig foreslår de forskjellige instituttene temaer på deres kompetansefelt. Men lærere som har erfaring med dette opplegget mener at det er en ganske effektiv måte å oppnå at kvinnefaglige temaer får den plass de naturlig bør ha innenfor det enkelte felt. Det finnes jo ennå universiteter i verden der det ikke er så enkelt å få introdusert kvinnefaglige tema på pensumlistene, selv om de er faglig sterkt begrunnet. Den måten det kvinnefaglige studieprogrammet virker på, innebærer at det blir mye opp til dem som har kompetanse på kvinnefaglige emner å ha kontroll med vurderinger av faglig kvalitet og relevans.

Hovedhensikten med de kvinnefaglige studiene er å formidle kvinners situasjon i nåtid og fortid og i ulike kulturer, og dessuten å forstå de prosesser som påvirker kvinners status. Siktemålet er også å arbeide aktivt for å forbedre denne situasjonen og gi kvinner de samme typer yrkesmessige, utdanningsmessige og familiemessige valg som menn tar for gitt.

Sekretariatet som administrerer undervisningsplanen for kvinnefaglige studier gir også veiledning når det gjelder sammensetningen av delenehetene i programmet. Men selve *undervisningen* er helt desentralisert. Denne desentraliseringen gjør at lærerne har sin hovedforankring i sitt eget fagmiljø, f.eks. ernæring, psykologi eller japansk språk. Unntaket er den kjerneenheten som alle må gjennomgå. Ved siden av kjerneenheten må det velges ut tre av disse temaene: humanistiske fag, sosiale adferdsfag, kunst og litteratur og den tredje verden og minoritetskvinner.

I 1982 var en av universitetslærerne

i sosiologi, Miriam Johnson, leder for styret av det kvinnefaglige studieprogrammet. Det var i alt 14 lærere fra fagene sosiologi, musikk, kunst, engelsk, juss, historie, statsvitenskap, psykologi, "speech", antropologi og skandinaviske studier som underviste innenfor programmet.

Valgfag 1. Kunst og litteratur

1. Introduksjon til kvinnelige forfattere
2. Kvinneskikkelser i skandinavisk litteratur
3. Samtidens kvinnelige forfattere
4. Japansk kvinnelitteratur
5. Feministisk kunstkritikk
6. Kvinner i kunst
7. Kvinner og litteratur

Valgfag 3: Humanistiske fag

1. Kvinner i Hellas
2. Kvinner i sosiale bevegelser
3. Seksisme i massemedia
4. Likestilling i utdanningssystemet
5. Kvinnehistorisk kollokvium
6. Amerikansk sosialhistorie

Kjerneenhet:
Kvinnefaglige
studier

Valgfag 2. Den tredje verden og minoritetskvinner

1. Kvinner i krysskulturelt perspektiv
2. Ekteskap og kjønnsroller i Japan
3. Minoritetskvinner i Japan
4. Kvinner og sosial endring

Valgfag 4. Samfunnsfag og atferdsfag

1. Innføring i kvinnesosiologi
2. Menneskets seksuelle atferd
3. Fertilitetssosiologi
4. Kvinner og økonomi
5. Seksualitetens politiske teori
6. Kjønnsulikhetenes psykologi
7. Kvinner og arbeid
8. Kjønn og identitet

Som Eliassons artikkel fortalte oss i nr. 3-4/82 er det nå svært mange universiteter i USA der "Women's studies" er et anerkjent undervisningsområde. På det universitetet der jeg havnet hadde utviklingen av de kvinnefaglige studiene gått parallelt med en klar endring i kvinneandel blant lærerpersonalet. Det var et nokså dårlig utgangspunkt. I 1970 var det ingen kvinner blant "full professors" ved University of Oregon på det fakultet som utarbeidet statistikk på min forespørsel. Det var "College of Arts and Sciences". I 1981 hadde andelen kvinner blant "full professors" økt til 3,4% (altså nesten nøyaktig som ved Universitetet i Oslo). På de lavere nivåene hadde endringen allikevel vært ganske dramatisk: "Associate professors" var i 1970 4% kvinner, i 1981 var dette økt til 17% og blant "assistant professors" var det i 1970 10% og 34% i 1981. Nesten like gledelig var opplevelsen av at de lærerne som ikke var kvinner benyttet kvinneforskning og kvinnefaglige tema i stor utstrekning. Jeg opplevde det som et gunstig resultat av de forskningsprosjektene som var gjennomført på kvinneforskningsområdet, og hvor mannlige og kvinnelige forskere hadde samarbeidet.

Ved Sosiologisk Institutt var det et eget senter for kvinneforskning. Dette senteret var nettopp blitt begunstiget med en arv på 3 millioner dollar. I amerikansk kultur legges det en viss vekt på denne typen "achievements". Og kvinneforskningsmiljøet og det kvinnefaglige undervisningsmiljøet klarer seg, de har stor akademisk frihet, men også ganske store forpliktelser når det gjelder sin økonomiske eksistens. Nettopp det sterke innslaget av eksterne finansieringsmuligheter, og -behov, er vel en av de slående forskjeller mellom det amerikanske og det norske forsknings-systemet.

Det er vanskelig å ha noen klar for-

mening om hvordan denne økonomiske situasjonen virker på aktiviteten. En del er av den oppfatning at sultende forskere sliter av seg perler. Men langt de fleste jeg snakket med var opp-tatt av den relative trygghet som det nye store fondet ville gi. Og de som hadde faste stillinger la særlig vekt på de muligheter for rekruttering som nå åpnet seg. Det er jo ellers trange tider på statlige amerikanske universiteter for tiden.

Møtet med det kvinnefaglige universitetsmiljøet ved UofO utløste en klare-re forståelse av at nå er tiden kommet for at vi også i norske universiteter og høyskoler får *institusjonelle uttrykk* for den nye kunnskapsmessige situasjonen kvinneforskningen har skapt: Satsingen fra NAVF og fra enkelte programmer (som f.eks. H. Holters veilednings-program under NAVF og H. Hernes' publikasjonsserie m.v.) gjør at det er produsert ny, god og nødvendig kunnskap. Men de nye studentene (og de eldre som trenger å følge med i det som skjer på forskningsfronten i fagene deres) har ingen greie og effektive fora å møte denne kunnskapen i eller måter å til-egne seg arbeidsmåter kvinneforskningen har skapt eller å få veiledning i fordypende studier av kvinnefaglige temaer. Det er meget fortjenstfullt hva enkeltlærere har gjort for å få bøker på pensumlister og for å gjennomføre enkeltkurs. Men nå er anleggsarbeid og grunnarbeid og reisverk på plass: bygningen må nå kles og den må få mange rom! Etter mitt skjønn må ett av rommene være et Kvinnefaglig forsknings-institutt ved universitetet. La meg presisere at dette ikke er til fortrensel for, eller i stedet for, tanker om et eget kvinneuniversitet. Det jeg tenker på er et miljø på universitetet for formidling av forskningsservervende kunnskaper til studenter, et institutt der kvinneforskere fra forskjellige disipliner kan holde forskningsseminarer sammen med

nye rekrutter.

Går det ikke? Ikke nå i økonomiske krisetider? Naturligvis går det! Men noen må ønske det og være villige til å arbeide for det. Kvinner som i dag har utdanning og jobb og som gjerne vil at nye generasjoner av kvinnelige studenter skal møte kvinneforskningen på andre vilkår enn hva vi gjorde, kan gi et institutt av denne typen til universitetet. Vi er jo ikke så få, og det er sant at vi er privilegerte som har fått utdanning og sogar fått et yrke. Det er da noe å arbeide for i det første året av det andre hundreåret norske kvinner var på universitetet. Universitetet har vel ikke helt sett hva kvinneforskningen kan bety for denne institusjonen. Da går det

an å vise det, tydeligere enn vi har maket til nå. Gaver tar Universitetet fortsatt imot. Og vi er nå villige til å komme ubedt. I 1983 ber vi til spleiselag. Herremiddagene er det helt i orden at andre beholder.

Jeg oppfordrer til debatt om å gi universitetet et kvinnefaglig institutt i 1984!

Selv anbefaler jeg den varianten som har virket før: kronerulling og innsamlingsaksjon og med 300 000 som målsetting innen utgangen av 1983!

Björg Aase Sørensen
Arbeidsforskningsinstituttene,
Oslo

Forum för kvinnliga forskare och kvinneforskning i Lund

Forum i Lund bildades på initiativ av några samhällsvetare, de flesta kvinneforskare, våren 1978. Ett stort antal kvinnliga forskare från universitetets flesta fakulteter visade sitt intresse för denna organisation, som har till syfte att rekrytera och tillvarata de kvinnliga forskarnes intressen samt befrämja en ökad satsning på kvinneforskning. Hösten 1982 hade Forum i Lund över två hundra medlemmer. Efter Forum i Lund har sedan systerorganisationer vid fem andra universitetsorter bildats.

Forum fungerar som en basorganisation, där medlemmerna varje år väljer en styrelse, i vilken ingår representanter för de olika fakulteterna.

Forums verksamhet drivs med medel från Universitets- och Högskole-Ämbetet, UHÄ, i ett femårigt försöksprojekt. Den samordnande projektassistenten är för närvarande Martha Ullerstam. Forum i Lund har sedan dess bildande byggt upp en fast och fungerande organisation och skall den 1/7 1983 bli en permanent del av universitetet som

en s.k. gemensam inrättning.

Forum har bl.a. gjort en kartläggning av dels könsfördelningen bland forskare och forskarstuderande inom olika institutioner, samt dels pågående och avslutad jämställdhetsforskning vid Lunds universitet.

Forum har byggt upp et referensbibliotek med nyutkommen litteratur i kvinnoforskning och om kvinnliga forskares villkor. Forum organiserar offentliga föreläsningar och tvärvetenskapliga seminarier med kvinno- och jämställdhetsteman. Forummedlemmar planerar och leder kvinnovetenskapliga kurser.

En viktig del i Forums arbete är informations- och kontaktverksamheten. De som önsker information, handledning mm i kvinnoforskning kan genom Forum få reda på vem de kan kontakta. Forum har också en förteckning över vad Forums kvinnliga forskare arbetar

med så att när helst det behövs en expert eller resursperson så kan en kvinna föreslås. Kvinnovetenskaplig Tidsskrift som startade 1979 i Lund bevakar kvinno- och jämställdhetsforskning och har nära kontakt med Forum. Detta var några exempel på vad Forum har gjort och gör.

Själv gick jag med i Forum, när det startade, och har arbetat aktivt de senaste åren i styrelsen. Som kemist var det inspirerande att finna en miljö med kvinnliga forskare och få lära känna deras villkor och intressen. Under det senaste året har Forum börjat få en djupare betydelse för naturvetare, då kvinnoperspektiv på naturvetenskaplig forskning börjar diskuteras allt mer.

Lena Trojer

FD (kjemiker), Lund

Nytt om kvinnor i forskning från Finland

I hundra års tid har finländska kvinnor haft möjlighet att avlägga akademisk examen: i år firades 100-årsminnet av Finlands första kvinnliga filosofiekandidat, Emma Irene Åström, som avlade sin examen vid Helsingfors universitet år 1882, och ännu tidigare, år 1878 avlade Rosina Heikel som första

kvinnor i Finland läkarexamen, också vid Helsingfors universitet.

Redan i början av 1950-talet var hälften av de som avlade studentexamen flickor och efter år 1976 har andelen varit över 60%. Kvinnornas stora andel av dem som avlagt studentexamen har också synats i kvinnornas

höga andel av högskolestuderandena: redan från början av 1960-talet var hälften av studeranden vid högskolor kvinnor och kvinnornas andel har sedan dess förblivit på ungefär samma nivå. Över hälften av högskole-examina avläggs nuförtiden av kvinnor. Av de som avlade högre kandidatexamen (filosofie kandidat eller motsvarande) år 1980 var 42% kvinnor. Akademisk utbildning har dock segregerats enligt kön, men mindre än andra utbildningsvägar. Endast 18% av alla som avlade högskole-examen år 1978 hade fått sin akademiska utbildning på ett studieområde, där 90% eller flera av studerande var av samma kön enligt en undersökning av Marja-Liisa Anttalainen.¹ Inom andra utbildningsvägar fick däremot samma år 60% av studerandena sin utbildning på ett studieområde, där nio studeranden av tio är av samma kön. Å andra sidan avlade två tredjedelar av kvinnorna och varannan man sig högskole-examen på ett utbildningsområde som var kvinnoe- eller mansdominerat (studeranden av samma kön 61–100% av studerandena) enligt Anttalainen.

Fastän kvinnor avlägger akademisk grundexamen ungefär lika ofta som män, utgör de en klar minoritet på de högre nivåerna inom den akademiska hierarkin. Under 1970-talet har andelen av akademiska examina avlagda av kvinnor ökat något: i slutet av 1960-talet avlades 12% av licentiatexamen av kvinnor jämfört med 25% i slutet av 1970-talet. Av de som doktorerade i slutet av 60-talet var 9% kvinnor jämfört med 16% i slutet av 70-talet.

På 70-talet ökades också kvinnornas andel av högskolornas lärare på alla hierarkinivåer. En orsak till detta var att Finlands högskoleväsen expanderade kraftigt på 60- och 70-talet – många nya universitet och högskolor grundades vilket medförde naturligtvis många nya lärartjänster.

Kvinnor finns mest i undervisnings-

betonade lärar- och lektorstjänster (32% år 1980). Nästan lika stor andel kvinnor finns på det lägsta steget i universitetshierarkin, nämligen som vetenskapliga assistenter (28% år 1980).²

Av professorerna var samma år 6% kvinnor och av biträdande professorer 8%. Kvinnornas andel i vetenskapsadministrationen är mycket låg – t.ex. medlemmarna i statens vetenskapliga kommissioner (som motsvarar ungefär norska forskningsråd) är för närvarande nästan uteslutande (95%) män.

Kvinnorna disputerar i genomsnitt två år senare än män, men detta beror på att de i genomsnitt börjar doktorsutbildningen två år senare. När man studerar könsfördelningen bland utnämnda professorer och biträdande professorer, kommer det fram att kvinnor som utnämns till professorer är i genomsnitt fyra år äldre än motsvarande män och redan på biträdandeprofessornivån är den genomsnittliga åldersskillnaden mellan utnämnda kvinnor och män tre år.²

Forskning om kvinnor

Forskning om kvinnors ställning har bedrivits i Finland till största del inom samhällsvetenskap och humaniora. Forskningen har varit empiriskt inriktad och behandlat i första hand arbetslivet och kvinnors arbete, utbildning och familj. Den nya kvinnoforskningen började få fotfäste vid mitten av 1970-talet och nu i början av 1980-talet tycks intresset för kvinnoforskning öka både på de områden inom vetenskapen där det traditionellt har funnits ett intresse för kvinnofrågor och också inom mera otraditionella områden.

1980-talets början har varit en framgångsrik tid för kvinnoforskningen i Finland på många sätt. Från och med

år 1980 har kvinnoforskning varit ett av forskningsområden som prioriterats vid forskningsfinansiering av Finlands Akademi. Många intressanta större forskningsprojekt är på gång.

Det första större *kvinno-forskningsseminariet* i Finland anordnades i Helsingfors i januari 1980 av Finlands Akademi tillsammans med Delegationen för jämlikhetsärenden. Seminariet behandlade kvinnoforskningens möjligheter och kvinnoperspektiv på olika vetenskaper. Deltagarna var ca 200 fastän alla intresserade rymdes inte med.

Våren 1981 anordnade Tammerfors universitets samhällsvetenskapliga forskningsinstitution ett kvinnoforskningsseminarium med tema *Samhälle-individ-kön*, där behandlades samhällsvetenskaplig och humanistisk kvinnoforskning.

I november 1981 anordnades vid Kuopio högskola ett symposium om jämställdhet i vetenskap och konst, som till stor del presenterade kvinnoforskning och kvinnoperspektiv från olika områden. Symposiet kallades *Minna-symposium* efter Minna Canth, en uppskattad 1800-talsförfattare och tidig förespråkare för kvinnornas rättigheter. Minna-symposium hålls nu varje år i november — detta år är tematan kvinnans ställning inom lantbruket.

Medicinsk kvinnoforskning och kvinnoforskning från relaterade områden presenterades i januari 1982 vid seminariet *Kvinnor och medicin* anordnat av Delegationen för jämlikhetsärenden. Detta seminarium med ca 200 deltagare arrangerades för forskare och olika yrkesgrupper inom hälsovården.

Om alla ovannämnda seminarier har seminarierapporter antingen i bok- eller stencilform sammanställts (se litteraturföreteking).

Finlands Akademi finansierar också en stödverksamhet för kvinnoforskning i form av en tidsbestämd tjänst för en kvinnoforskningskoordinator på heltid

under åren 1981–83. Tjänsten finns vid Statsrådets kansli, där Delegationen för jämlikhetsärenden har sitt sekretariat, och koordinatören samarbetar med delegationen. Koordinatorstjänsten innehas av pol.kand. Liisa Husu.

Koordinatorn arrangerar seminarier, kurser, oformella forskarmöten och samlingsgrupper. Forskarna och andra intresserade informeras om aktuella händelser i kvinnoforskning bl.a. genom ett informationsblad *Naistutkimustiedote*, som ges ut 4–5 gånger årligen (upplagen är ca 700). Information om nya kvinnoforskningspublikationer och tidskrifter sprids ut till bibliotek och massmedia informeras om aktuella kvinnoforskningsprojekt och -evenemang.

Delegationen för jämlikhetsärenden har i början av 1981 grundat ett *kvinno- och jämställdhetsforskningsutskott*, som har forskare från olika discipliner som sakkunniga medlemmar. Utskottet har en dubbelfunktion: det följer kvinno- och jämställdhetsforskning och verkar som sakkunnig organ för delegationen i forskningsfrågor. Å andra sidan fungerar utskottet som stöd- och referensgrupp för kvinnoforskningskoordinationsprojektet.

Problem och hinder i karriären för kvinnliga forskare har nyligen utretts av en arbetsgrupp tillsatt av Undervisningsministeriet. Arbetsgruppen, som leddes av tf.professor Elina Haavio-Mannila och som bestod av mycket etablerade kvinnliga forskare, lämnade sitt betänkande till undervisningsministeriet i somras. Enligt betänkandet förefaller kvinnornas långsammare karriär i forskningen i Finland inte bero på kvinnornas familjeplikter utan på brist på jämställdhet i det akademiska livet. Gruppens viktigaste åtgärdsförslag är följande: För att nå jämnare könsfördelning föreslås att universitetet, högskolor och Finlands Akademi börjar tillämpa mild kvotering till det under-

representerade könets favör vid tillsättandet av forskar-, forskningsassistent- samt assistenttjänster och i studentval speciellt på sådana områden där det nu finns mycket få kvinnor. Det underrepresenterade könet borde då få företräde i sådana fall där den manliga och den kvinnliga sökanden är lika meriterade/kvalificerade. Det föreslås också att tidsbestämda forskar- och lärartjänster vid högskolor och Finlands Akademi borde kunna förlängas med en tidsperiod som motsvarar moderskaps- eller föräldraledighet. Gruppen föreslår vidare bl.a. att kvinnoforskning bör förbli prioriterat forskningsområde vid Finlands Akademis forskningsfinansiering samt att man borde pröva samma slags vägledningsprojekt för kvinnoforskning som i Norge. Detta betänkande skall evalueras och diskuteras den 29 november 1982 i Helsingfors i ett seminarium anordnat av Undervisningsministeriet.

Fram till år 1982 har finländska kvinnoforskare och kvinnliga forskare varit praktiskt taget oorganiserade i egenskap av forskande kvinnor. Det har ofta ansetts att det inte behövs speciella kvinnoorganisationer i forskningsvärlden. Intresset för kvinnoforskning och medvetenheten om forskande kvinnors speciella problem och diskriminering har ändå ökat så småningom och samtidigt också viljan att förena krafter. Först organiserade sig forskande kvinnor i Helsingfors och grundade föreningen *Helsingin tutkijanaiset – Helsingfors kvinnliga forskare rf.* på våren 1982. Föreningens intressen är kvinnoforskning och kvinnliga forskares ställning. Redan nu, på hösten 1982, har föreningen 155 medlemmar från alla vetenskaper; den största gruppen är samhällsvetare. På våren 1982 grundades också en annan förening, en systerförening till andra nordiska Bygga och bo på kvinnors villkor-föreningar. Den finska föreningen döptes till *Kvinnors*

Bygga och Bo-förening (Naisten Raken-tavan Asumisen Yhdistys). Föreningen, som har ett stort antal kvinnliga forskare som medlemmar, men som är öppen för alla intresserade kvinnor, koncentrerar sig på boende- och miljöfrågor ur kvinnoperspektiv.

I september 1982 tyckte också kvinnliga forskare i Åbo att tiden var mogen för att bilda en kvinno forskarförening och föreningen *Kvinnliga forskare i Åbo* grundades. Det har också varit tal om en nationell kvinno forskningsförening eller en takorganisation för de enskilda föreningar, men ännu har inga beslut om nationell organisation gjorts. Därtill finns det informella kvinno forskningsgrupper både i Helsingfors och Åbo samt åtminstone i Tammerfors, Jyväskylä och Uleåborg. Det är ännu för tidigt att evaluera verksamheten och verkningarna av dessa föreningar och grupper, men entusiasmen som ligger bakom verkar lovande.

Noter

1. Marja-Liisa Anttalainen: *Naisten työt – miesten työt*. Sukupuolen merkitys ammatillisessa koulutuksessa sekä eri alojen ja ammattien sukupuolirakenteen kehitys ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 1980: 1. (*Kvinnors arbeten – och mäns. Könets betydelse i yrkesutbildningen samt utvecklingen av könsstrukturen inom olika branscher och yrken och*

faktorer som påverkat utvecklingen." Statsrådets kanslis publikationer 1980:1.) Svenskspråkig sammandrag kan fås från Delegationen för jämlikhetsärenden, Högbergsg. 47 B, 00130 Helsingfors 13, Finland.

2. Enligt betänkadet om problem och hinder i karriären för kvinnliga forskare, avgivet av en arbetsgrupp tillsatt av Undervisningsministeriet. *Komiteanmietintö – kommittebetänkande 1982: 33.*

Litteratur

Alanen, Leena & al. (red.): Naisen historiallisuus: yhteiskunta – yksilö – sukupuoli. *Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, sarja B:33, 1981.* (Seminariereport om Tammerfors kvinnoforskningsseminarium 1981.)

Nainen ja lääketiede. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan seminaari Helsingissä 25. ja 26. tammi-kuuta 1982. *Valtioneuvoston kanslian monisteita 1982:1.* (Seminariereport om seminariet Kvinnor och medicin i Helsingfors 1982.)

Sinkkonen, Sirkka & Eila Ollikainen (red.): *Toisenlainen tasa-arvo.* Sukupuolten tasa-arvo naisnäkökulmasta. Kustannuskiila 1982. (Boken innehåller föreläsningarna vid Minna symposium i Kuopio 1981.)

Suomen Akatemian ja tasa-arvoasiain neuvottelukunnan naistutkimus-seminaari 18.–19. 1. 1980 Helsingissä. *Valtioneuvoston kanslian monisteita 1980: 3.* (Seminariereport från det första finska kvinnoforskningsseminariet i Helsingfors 1980.)

Liisa Husu

Delegationen för jämlikhetsärenden, Helsingfors

"Forfatterinden i sitt hjem", tresnitt i det svenske tidsskriftet *Drift-Kuku, Komisk kalender för år 1852.* I en ledsagende artikkel står det at maten koker over, barnet forsømmes og skittentøyet flyter fordi fruene skriver.

MØTER SEMINARER

KONFERANSER

Inter- national Women's Seminar in Salzburg

Det internasjonale kvinneseminar i Salzburg 4.-9. juli 1982 var viet et omfattende tema: *Women - Physical and Psychosocial Aspects of Health and Development*. Seminaret skulle belyse kvinners fysiske og psykiske helse ved presentasjon av ny forskning, bl.a. rettet flere av foreleserne søkelyset mot virkninger av ny teknologi.

Seminaret samlet noe over 90 kvinner fra hele Europa, men med en hovedvekt av deltakere fra Østerrike og Tyskland. Alle de skandinaviske landene var representert, Sverige bl.a. med

professor Gunilla Bradley som en av hovedforeleserne.

Seminaret ble en interessant mønstring med bidrag fra en rekke ulike forskningsområder: medisin, klinisk psykologi, arbeidspsykologi og sosiologi. Representanter for den østerrikske fagbevegelsen var også representert og kom med flere innlegg. Seminaret ble åpnet av Johanna Dohnald, statssekretær for kvinnespørsmål ved Bundeskanzleramt i Wien. (Staatssekretär für Allgemeine Frauenfragen) med emnet: Kvinner i helsevesenet.

Forelesningene som fulgte var gruppert om to hovedtemaer: kvinner og psykisk helse i psykoterapeutisk perspektiv, og kvinners arbeidsmiljø og livsbetingelser, først og fremst slik disse påvirkes av ny teknologi.

Phyllis Chesler, ass. professor ved Richmond University (New York), neppe ukjent i Norge etter boken *Women and Madness* (1973), tok for seg det spennende emnet: Women and mental health and illness due to social reasons and environment.

Den andre av hovedforeleserne fra området klinisk psykologi var professor Rachel Hare-Mustin fra Harvard University (Boston). Hare-Mustin har i en årrekke kombinert forskning og terapeutisk arbeid, og har en spesiell interesse for kvinnebevegelsen og en feministisk tilnærming til familierapi. Resultatet fra dette arbeidet la hun frem i forelesningen: Stress and its impact on women in their dual roles: professional and family.

Den andre hoveddelen av seminaret var viet temaer fra arbeidspsykologisk forskning. Michaela Moritz, sosiolog fra universitetet i Wien og representant for den østerrikske fagbevegelsen, har arbeidet spesielt med sosiale konsekvenser av mikro-elektronikk. Hennes tema var ny teknologi i bruk i kontorsektoren og dens innvirkning på kvinnelige ansatte. Arbeidspsykologiske sys-

punkter kom frem i Inge Rowhanis forelesning om arbeidsbetingelser for deltidsarbeidende kvinner. Den svenske sosiolog og psykolog Gunilla Bradley fra Universitetet i Stockholm la frem resultatene av sitt forskningsprosjekt som nylig har kommet i bokform: *Computers and psychosocial impact, especially concerning women*.

Det fem-dagers programmet var tett, og med diskusjoner som raskt strakte seg inn i sene kveldstimer. Europeiske kulturforskjeller og ulike stadier i kvinnefrigjøring ble etter hvert ganske tydelige. Den franske gruppen, sammenveiset og diskusjonsglad, ble stående som representanter for mer ytterliggående ny-gamle synspunkter: graviditet som lønnet arbeid, krav om daghjem åpne hele døgnet, etc.

For øvrig var det interessant å se i hvilken grad konferansen ble dekket av presse og radio. *The Observer* hadde sin utsending, og også ulike kvinneradiosendinger i Østerrike og Tyskland, og den svenske "Radio Ellen" hadde også sin representant. Nyhetssendingen i Sveriges radio hadde forøvrig noen minutters dekning daglig.

En liten tilleggsbemerkning: undertegnede, som kommer fra Institutt for religionshistorie ved Det historisk-filosofiske fakultet, hadde en klar opplevelse av nytten av denne typen tverrfaglig informasjon og kontakt.

Kari Vogt
Religionshistorisk institutt,
Universitetet i Oslo

Nordisk Forum for Kvinde- forskning

Deltagere:

Fra Finland:

Liisa Husu, Helsingfors
Anneli Mäkinen, Undervisningsministeriet
Marja Keränen, Åbo
Nina Nordgren, Helsingfors

Fra Norge:

Aina Schiøtz, NAVFs sekretariat
for kvinneforskning
Beatrice Halsaa, Lillehammer
Åse Hiorth Lervik, Tromsø
Grete Botten, Oslo

Fra Sverige:

Ulla Broman, Göteborg
Anita Dahlberg, Stockholm
Marja Taussi-Sjöberg, Umeå
Lena Trojer, Lund

Fra Danmark:

Jytte Strøm, Odense
Bente Nortoft, Ålborg

Desuden indledere, som deltog i en større eller mindre del af forløbet:

Margareta Benner, Göteborg Universitetsbibliotek
Carina Jönsson, Kvinnovetenskaplig Tidskrift

Lillian Hultin, Göteborgs folkhögskola
Barbro Bryngelsson, Nordiska Forskarkurser

Margareta Benner orienterede om de kvinde-historiske samlinger på Göteborgs Universitetsbibliotek. Samlingerne blev startet i 1958, som privat stiftelse. Del af universitetsbiblioteket fra 1971 med bibliotekar tilknyttet. MB har været på Göteborg UBs kvinde-historiske samling fra 1977. To opgaver knyttet til samlingerne:

1. At indsamle arkivmateriale af relevans for svensk kvindehistorie, især fra århundreskiftet og frem.
2. Bibliografisk virksomhed (som er det, der bruges mest tid på).

Samlingen er integreret i den almindelige bibliotekssamling. Primært humaniora og samfundsvidenskabelige områder. Mest angelsaksisk og nordisk litteratur, noget tysk og fransk. Kun lidt finsk, forudsat der er ikke-finsk abstract. Biblioteket indkøber meget kvindelitteratur. (Pligtaflevering på svenske udgivelser.) Vægt på tidsskrifter og monografier.

Samlingen indeholder ikke ren skønlitteratur.

Ca. 2500–3000 referencer i tilvækst pr. år.

Biblioteket udgiver løbende bibliografien "Ny litteratur om kvinnor". Samarbejde med Inger Johnsen, Bergen og Nynne Koch, KVINFO, København om udvikling af database på kvindeforskningsområdet.

Siden sidst

I Sverige var man glade for den paraplyorganisationsstruktur, som blev vedtaget i Oslo i marts. Forum-grupperne fungerer fortsat, har (omend lille) øko-

nomi og samordning. Repræsentanter til NFØF valgt, sådan at Uppsala, Linköping og Stockholm dækkes af en, fra Stockholm. De to andre byer sidder på 1. og 2. suppleanterne. I Norge er NAVFs Øforskningssekretariat blevet lagt om. Der har været jubilæum for første Østuderende. På universiteterne ligestillingsudvalg. Kønskvotering søges fortsat fremmet, det går tungt. *Finlands* første universitet, som har oprettet ligestillingsudvalg er Jyväskylä. Aktion for at få flere kvinder i forskningsrådene. Undervisningsministeriet har nedsat arbejdsgruppe til at undersøge kvindeforskernes karriereforløb. Flere seminarer og kurser i kvindeforskning. Kvindeforskningsforeninger ved at blive dannet i Åbo og Helsingfors.

Danmark har haft kvindeforskermøde 23–24 september, Forum for Øforskere i Danmark er blevet dannet. I København er Center for kvindeforskning og -undervisning startet i september på hum.fak. Supplerende undervisnings-tilbud, ikke selvstændig kompetencegivende. På længere sigt arbejdes der på hum. bifag i kvindestudier. Roskilde Universitetscenter har startet Kvinder på Tværs, en tværfaglig gruppering af både lærere, studerende og teknisk administrativt personale. Aktiviteter også her supplerende ligesom der på længere sigt arbejdes for specialisering i kvindestudier. Odense har Arbejdsgruppen for Kvindestudier, der arbejder på at oprette en flerårig kompetencegivende Ø-uddannelse på humaniora, bestående af både alment teoretisk grundforløb og linespecialiserende overbygning. Århus aktivitet omkring kvindemuseumsgruppen, af både universitets- og ikke universitetskvinde. Ålborg har foreslået et funktionsspecialiseringsår i kvindestudier som etårig kompetencegivende specialiserings/efteruddannelse inden for det samfundsvidenskabelige område. Der er op-

rettet kvindeudvalg af lærere, studenter, bl.a. for at fremme kønskvotering.

Tilleggsopplysning fra Liisa Husu, Finland:

Föreningen Helsingin tutkijanaiset – Kvinnliga forskare i Helsingfors grundades i början av år 1982; Föreningen Turun tutkijanaiset – Kvinnliga forskare i Åbo grundades i oktober 1982. Helsingfors-föreningen har ca 170 medlemmer, Åbo ca 50.

Kvinnoforskning är fortfarande ett prioriterat område i forskningsrådets forskningsfinansiering (och har varit sedan 1980).

Finlands Akademi (= forskningsrådet) finansierar fortfarande ett stödprojekt för kvinnoforskning dvs. en tjänst för en "kvinnoforskningskoordinator". Tjänsten finns vid Jämsställdhetsdelegationen.

Oversigter over kvindeforskning – koordination?

European Coordination Centre for Research and Documentation in Social Science i Wien er i gang med et projekt om The Changing Role of Women in Society – det indebærer bl.a. en international kortlægning i kvindeforskning som pågår i 1982. Kortlægning er igang i Finland og Norge – og Danmark (har jeg siden fået at vide). Liisa Husu fortalte, at oversigten skal komme på Pergamon Press i 1983.

I de enkelte lande er der forskellige aktiviteter i gang med registrering af kvindeforskning. Enighed om, at det vil være vanskeligt at koordinere nordisk. Men brug for at have kendskab til

nationale kortlægninger, og hvor de findes.

Ref.: Bente Nortoft

Finansiering av forskning

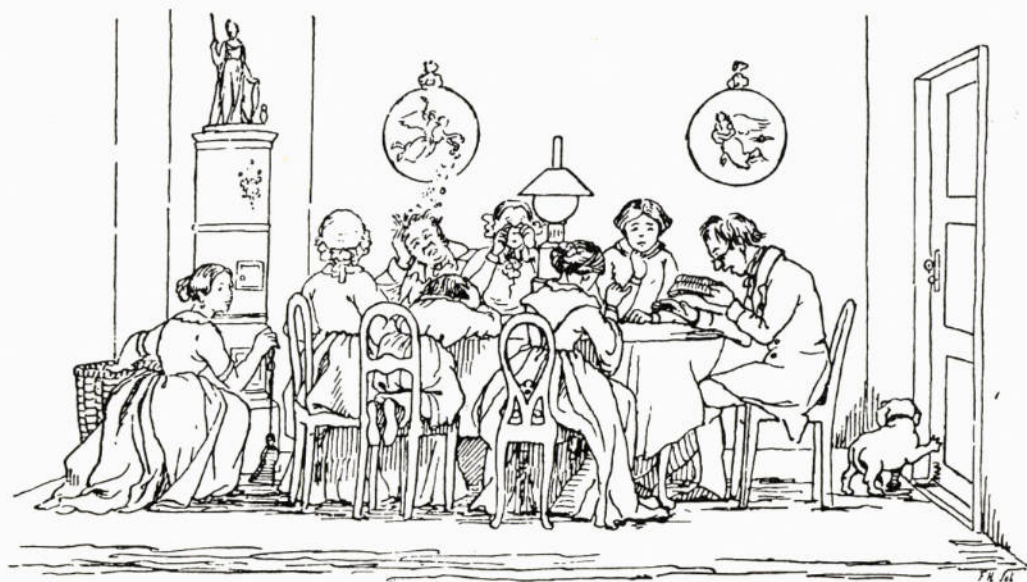
Lilian Hultin från Nordiska Folkhögskolan informerade om folkhögskoleverksamheten i framförallt Sverige, men även i de andra nordiska länderna. Lilian är medlem i Forum och dokumenterar och analyserar sina kvinnokurser.

För närvarande har Sverige 120 folkhögskolor, Danmark, Norge, Finland tillsammans 80 stycken. I Sverige finns ca. 14 000 årselever och ca. 200 000 kortkurser. För kortkurser gäller att kursen ska omfatta minst 2 dagar och högst 14 veckor. Det är främst de fackliga organisationerna som arrangerar kortkurs. Samma utveckling i Danmark och Norge. För kurser utgår folkbildningsbidrag. Dessa bidrag måste administreras via en etablerad folkhögskola. Nordiska Folkhögskolan bildades i 1947 av antifascister och har funnits i Kungälv sedan 1967. På denna skola finns bl.a. journalistlinje och massmedialinje. I samma hus ger Nordens Folkliga Akademi fortbildningskurser för lärare, forskare, journalister, politiker. Inspirerade av Danmark vad gäller kvinnokurser ges nu i Sverige 10 års-långa kvinnokurser.

För information:

- Danska högskolornas sekretariat
- Norskt sekretariat dels för kristna och dels för profana folkhögskolor
- Sverige, informationskontor på Landstingsförbundet

Barbro Bryngelsson från Styrelsen för Nordiska Forskarkurser informerade. 1966 övergick Nordiska sommar-skolan till Nordiska forskarkurser. Sedan 1979 pågår en försöksverksamhet

Tegning av Fritz Jürgensen 1859.

för stipendier, symposier och kurser. Försöksverksamheten ska vara avslutad efter 1983.

Kurser. Kurser ska omfatta 8 till 10 dagar med lärare både inom och utom Norden. Antalet kursmedlemmar är begränsat till mellan 16 och 30. Kurser kan gälla alla forskningsområden. Man prioriterar introduktion av något nytt, upptakt till nordiskt samarbete, tvärvetenskapliga ämnen. 3,5 miljoner danska kronor finansierar 18 kurser, då 40 till 45 ansökningar inkommit.

1981 anordnades en kurs i kvinnorätt i relation till rättsvetenskaperna i Danmark. 1983 anordnas i Åbo en kurs vid namn Kvinna och teater i Norden. I november kommer mer information om kurser.

Stipendier. Stipendier för studier i andra nordiska länder utgår med 4500 danska kronor per månad. Stipendietid mellan 2 och 12 månader. Drygt en tredjedel av de sökande får stipendium.

Symposier. Forskarsymposier är begränsade till 5 dagar och 15 till 60 personer. Ett symposium totalfinansieras

aldrig. Det högsta belopp som utgått är 50 000 danska kronor. Man begränsar sig till mindre och därmed fler symposier för att bättre täcka in alla ämnesområden. Bidrag ges till upprepade symposier.

Kvinno- vetenskaplig Tidskrift

Carina Jönsson från Kvinnovetenskaplig Tidskrift, KVT, berättade om tidskriftens tillblivelse och det praktiska arbetet med den samma. KVT är en ideell förening knuten till Forum. Medlemmarna i redaktionen är ansvariga. Efter nyår har KVT 2 halvtidstjänster, vilket förhoppningsvis ska ge mer tid till nordiska kontakter. Upplagan är 3000 med 1500 prenumeranter, 500 ex till direktförsäljning. Budget är 250 000 kr per år. Carina efterlyste lättsam presentation av pågående forskning i Nor-

den. Detta kunde knytas till register över kvinnliga forskare i Norden. Vidare sträver KVT efter en brokigare krönikedel. Önskemål framfördes om översiktsartiklar. UHÄ-pengar kan omvandlas till stipendier för personer, som är villiga att arbeta med översiktsartiklar en begränsad tid exempelvis 6 månader. Språket i KVT diskuterades. Finländare förstär lättare svenska. Förslag om någon nordisk (dansk, norsk) artikel per nummer. Vidare uppkom förslag om nordiska lektörer.

Ref.: Lene Trojer

Från diskussionen om Nordiskt Forum

Mötet beslöt att diskutera arbetsgruppernas förslag. Innan diskussionen inleddes talade *Lena Trojer* från Sverige om hur Nordiskt Forum kunde hjälpa kvinnliga naturvetare som har stort intresse för Forum och dess verksamhet. Som naturvetare framhöll Lena vikten i att Forum inte endast diskuterar fackfrågor utan även forskningen. Lena efterlyste även diskussion om ett kvinnouniversitet bildat på en tvärvetenskaplig nordisk bas. Lena ville även att man mer skulle diskutera om olika strategier för till exempel olika konferenser där kvinnor ofta bemöts på ett förnedrande sätt. Hon efterlyste även ett nytänkande inom naturvetenskaperna: eftersom det inte verkar ha lyckats att förändra inifrån måste man förändra utifrån och skapa nya möjligheter. Naturvetenskapen är en yrkesinriktad mansdominerad utbildning där arbets- och industrimiljön blir ännu svårare. Därför skall vi skapa nya arbeten som passar oss, skapa nya företag och nya jobb för kvinnor. Man borde även göra upp en

förteckning över kvinnliga naturvetare. Målet med all verksamhet skulle vara att öka antalet kvinnor inom naturvetenskaperna och samtidigt diskutera vad kvinnoperspektiv inom naturvetenskapen innebär. Det har förekommit diskussion om ett kvinnoperspektiv inom medicinen men även på detta område finns det mycket att arbeta på.

Efter Lenas anförande diskuterades möjligheterna att ordna en nordisk konferens om kvinnor och naturvetenskaper. Detta kunde ordnas i samband med Carolyn Merchants besök till Norden. Umeå kunde eventuellt stå för arrangemangen för denna konferens. Åse Hiorth Lervik föreslog att man kunde i samband med Merchants besök ordna en forskarkurs på 8–10 dagar, en vetenskaplig teoretisk kurs med idehistoriska perspektiv. Härefter diskuterades tillsättandet av arbetsgrupper i varje land för planeringen av naturvetarkonferens. Det beslöts att Lena ansvarar för planeringen av Naturvetenskap och kvinnor-konferens eventuellt i samråd med folkhögskola.

Efter detta övergick diskussionen till kvinnouniversitetet. Man enades att istället tala om "kvinnoakademi". Meningsutbytena gällande ett kvinnouniversitet/akademi var något delade — detta skulle kunna i värsta fall leda till orealistisk isolation och var skulle man börja könsindelningen inom utbildningen? Anneli Mäkinen framhöll att man i allmänhet på senare tid diskuterat eventuellt införande av pojk- och flickskolor då undersökningar visat att flickor mognar snabbare och att pojkar kan rentativt inverka störande på flickornas inlärningsprocess. Alternativet till en organiserad kvinnoakademi kunde vara ett "kompletterande universitet" på 1/2 år eller så. Bildandet av en kvinnoakademi skulle i alla händelser ske stegvis — kanske till en början genom ett handledarnätverk. Frågan om ett Nordiskt kvinnouniversitet/akademi väckte

så stort intresse att man beslöt att diskutera saken i de lokala fora i de olika länderna och därefter ta upp frågan på ett skilt temamöte.

Överhuvudtaget önskade man att ett tätare kontaktnät kunde skapas genom skickandet av bland annat adresslistor över kvinnliga forskare, speciellt nu över kvinnliga naturvetare. I Norge existerar redan kartotek över kvinno-forskare.

Inom penninggruppen hade man diskuterat hur få Island med på Forums möten. Mötet beslöt att tillsätta en arbetsgrupp (Anneli Mäkinen och Nina Nordgren från Finland, Anita Dahlberg och ev. Lilian Hultin som rådg. från Sverige) — ett ekonomiutskott som skulle utreda möjligheterna till gemensamt finansierat Nordiskt Forum. Man kom även överens om att alla fora i de olika länderna skulle sträva till att utreda finansieringsmöjligheter av egen verksamhet. Idealet är att alla länder kan bidra till finansieringen av Nordiskt Forum. Detta möte hade finansierats (förutom resor) av Göteborgs Forum. Göteborgs Forum skulle eventuellt även stå för den danska deltagarens resa om hon inte får medel från annat håll. Ekonomiutskottet förbereder en pro memoria till följande möte.

Efter detta diskuterades en del administrativa ärenden: det beslöts att sekreterarna under mötet skickar sina protokoll till Bente Nortoft för sammanställning och vidare förmedling till arkivet som härnäst kommer att omhändertas av NAVFs kvinno-forsknings-sekretariat i Norge. Carina Jönsson från Kvinnovetenskaplig Tidskrift tog upp frågan huruvida enskilda representanter från tidskrifter kan tillåtas tillträde till kontaktutskottets möten. Mötet beslöt att arrangörerna har rätt att invitera observatörer till mötena.

Härefter diskuterades vad som bör tas upp på följande möte: kvinnouniversitet/akademi, nordisk metodkurs samt

"vit bok". Det beslöts att man skulle diskutera informationsgruppens förslag strax efter lunch.

Härefter drog sig mötet till lunch.

Ref.: Nina Nordgren

Informasjons-spørsmålet

En person/institusjon skal være ansvarlig for informasjonsutveksling for hvert enkelt land. I Norge blir dette NAVFs sekretariat for kvinneforskning. I Danmark Bente Nortoft, i Finland Liisa Husu og i Sverige Ulla Broman. Nyhetene skal refereres i Nytt om kvinneforskning, Kvinnovetenskaplig tidskrift, NYCK — Nyhedsbrev fra Center for Samfundsvidenskabelig Kvindeforskning og Naistutkimustiedote (Kvinno-forskningsinformation). Vi prøver denne ordningen og tar den opp til vurdering om to møter.

Hva slags informasjon? Seminarvirksomhet, samt avgjørende beslutninger (f.eks. som når det svenske forskningsråd vedtar at kvinneforskning skal prioriteres). Oversikt over nye nordiske prosjekter: Her bør hvert land opparbeide et nasjonalt kartotek. Vi bør ha en adresse i hvert land der en kan henvende seg.

Neste møte — Odense april 1983

Vi bør ta opp: 1) Kvinneuniversitet/kvinneakademi. 2) Ansettelsesprosedyrer. 3) Innholdsdiskusjon på temaer, pr. i dag vet vi ikke hvilke (Odense har ansvaret).

NB! Sekretariatet for kvinneforsk-

ning i Norge fikk i oppgave å oppbevare Nordisk Forums arkiv -- inntil videre.

Ref.: Aina Schiøtz

''Sats på deg selv''

er tittelen på et seminar beregnet på kvinner i lederstillinger innenfor stat og kommune, industri og næringsliv.

Denne gangen ble seminaret holdt i Trondheim fra 2.-4. november 1982. Initiativtagerne til slike kurs her i Norge er lederopplæringssekretariatet ved Statens Teknologiske Institutt. Kursopplegget er utformet og ble ledet av svenskene Ulla Stridh og Inger Lardner, daglige ledere for ANIMA A/B, et selskap som arbeider med lederopplæring og likestilling.

Målet for kurset er å få kvinner til å tenke positivt om seg selv og sine ressurser i den hensikt at de kan påta seg oppgaver og ansvar de er kompetente til, og ikke passivt trekke seg tilbake.

Det var i alt 16 deltakere på seminaret. Yrkesmessig var det stor spredning, idet både typiske kvinneyrker og mannsyrker var representert. Alderen varierte fra 25-50 år.

Programmet var vekselvis lagt opp med foredrag og gruppearbeid. Innholdet i foredragene ble bearbeidet gjennom diskusjoner og rollespill ut fra den enkeltes arbeidssituasjon. Ideen bak seminaret var å understreke det positive hos deltakerne og gjennom rollespill erfare seier i situasjoner der de tidligere trakk seg unna eller kom til kort.

Foredrag med etterfølgende gruppearbeid:

- Temperamentsanalyse
- Hva innebærer det å satse på seg selv?
- Skjult motstand mot likestilling.

I denne sammenheng kan det være interessant å gå nærmere inn på de to siste foredragene.

Å satse på seg selv

Skjemaet på neste side kan gi et bilde av ulike reaksjonsmåter overfor oppgaver og situasjoner.

Ut fra dette vil det å satse på seg selv innebære å velge den konstruktive reaksjonsmåte, men for mange kvinner oppleves det hverken lett eller naturlig å reagere slik. Det enkleste er å velge passivitet, f.eks. i situasjoner som en ikke mestrer helt er det enklest å si: "Andre klarer dette mye bedre". På den måten blir initiativet overlatt til andre og en avskjæres fra nye utfordringer. Dermed er en kommet inn i en ond sirkel. For å komme ut av sirkelen har en del kvinner gått til den andre ytterligheten - til et aggressivt reaksjonsmønster.

Hva skyldes et passivt reaksjonsmønster?

En del av programmet gikk ut på å "skryte" av seg selv, dvs. fortelle om noe en liker, er stolt av, eller om en sterk side hos en selv. Noen stikkord fra det som kom fram:

REAKSJON Område	PASSIV	KONSTRUKTIV	AGGRESSIV
Personlig utvikling	Utslette seg selv	Utvikle seg selv uten å trække andre ned	Blås i de andre, bare jeg får utviklet meg
Dugelighet	Jeg duger ikke/ alle andre duger	Jeg duger til noe/ andre duger også	Bare jeg er dyktig
Viktighet verdi	Mine behov/ rettigheter er ikke så viktig, andres er viktigere	Jeg har behov/ rettigheter. Andre har behov/ rettigheter og	Mine behov/ rettigheter er viktigst
Tid	Min tid er ikke så viktig, andres er viktigere	Min tid er like viktig som de andres. Jeg må respektere mitt eget og andres nei	Andre må forstå at min tid og mitt opplegg er viktige

- trofast
- lojal
- få andre til å føle seg vel
- evne til å få fram / inkludere andre
- god til å bake brød
- hensynsfull
- god mor
- ærlig

Hvordan ville en tilsvarende stikkordliste se ut om det var menn som kom med den? – Sannsynligvis langt mer aggressiv.

Kvinner er ofte mer relasjons- og individorientert enn menn. Dette er trolig noe av grunnen til at kvinner tar kritikk på en annen måte enn menn. En kvinne knytter i sterkere grad hele personligheten til det hun gjør, og har derfor vanskelig for å avgrense kritikk. Under et arbeid er ikke produktet eller resultatet den eneste drivkraften, men også relasjonen til dem hun jobber sammen med.

Skjult motstand mot likestilling

Et bilde som ble brukt i en film vi så, og som mange kjente seg igjen i, var: En neger er i ferd med å klatre opp langs et fjell. I beina hans henger det andre negere, mens på toppen står det en hvit og trækker ham på fingrene. Altså: De som ønsker å bryte ut av en minoritetsgruppe, møter motstand både når de bryter ut fra sin egen gruppe og idet de begynner å komme på lik linje med dem i den andre leiren.

Vi har også motstand i oss selv, når vi må handle på tvers av de verdier vi er oppdratt til, og som forventes av oss som kvinner. Karakteristisk for medlemmer i en minoritetsgruppe er at de søker bekreftelse på det negative, og legger gjerne større vekt på det enn på det som er positivt. Når en kvinne kom-

mer inn på nye områder i arbeidslivet, blir hun ikke sett på som enkeltindivid, men havner under fellesbetegnelsen "kvinne". Hun må stå til regnskap for andre kvinners handlemåte, og vil selv komme til å danne normer på hvordan kvinner er.

Hva videre

For videre jobbing fikk vi utdelt materiell med det for øye å trene oss opp i nye tankemønstre: Utvikle en konstruktiv tankegang, avgrense kritikk, ikke ta ting personlig, osv.

Hva er spesielt

Med en liten gruppe på 16 deltakere og bare kvinner, ble det en åpenhet og atmosfære som gjorde at vi kom fram med mange sider ved vår personlighet. Lederne for seminaret mente at dette var karakteristisk for samtlige kurs der deltakerne var kvinner. Tilsvarende kurs for menn fungerte helt annerledes. Det er derfor viktig å arrangere denne type kurs separat for kvinner og menn.

Mari Mehlen

Fysisk institutt,
Universitetet i Oslo

EDB og kvinner

Referat fra 1-dags fagkonferanse
om edb-yrket.

11. november 1982, SAS-hotellet.
Equal Bytes for Women.

Seminaret var arrangert av Den Norske Dataforening, distrikt Østlandet. Foreningen har bedrifter og enkeltpersoner innen databransjen som medlemmer, og arrangerer en mengde møter og kurs av edb-art. Når den nå også har tatt opp emner omkring likestilling får vi tro at foreningens kvinnelige medlemmer har vært initiativrike.

Interessen for seminaret var voldsom, ca. 150 mennesker fant det for godt å komme. De fleste var naturligvis kvinner, 14 menn.

Eva Lystad, avdelingssjef i A/S Computas, innledet seminaret med en del refleksjoner omkring den store oppslutningen og over det deilige faktum å være blant majoriteten for en gangs skyld.

Eva Kolstad innledet om Likestillingsombudets arbeidsfelt, metode og erfaringer. Brita Westergaard, vikarierende kontorsjef i Likestillingsrådet, snakket om hvordan edb-bransjen oppfattes m.h.t. likestilling. Selvfølgelig fikk de respons fra salen, fra kvinner som mente seg merkelig behandlet i ansettelsessaker.

At edb-yrket er mannsdominert trenger en ikke tall for å oppfatte, og tall eksisterer da heller ikke. Få bransjer er så kilne når det gjelder ansettelsesforhold som edb.

Anne-Grethe Hammarbäck, avdelingsleder i K. S. Teamco A/S & Co., etterlyste mer kunnskap om forholds-

messige lønsplasseringer og ansettelsesforhold. Hun gjorde ellers et morsomt nummer ut av å sammenligne de egenskaper som det påstås er nødvendige for en edb-spesialist, med de egenskaper som det påstås kvinner har arvet eller ervervet seg i omgang med "kvinnesysler". Kvinnen er lojal, nøyaktig, forstår barneprat, er utholdende osv., og det er nettopp dette som trengs blant datamaskiner.

Førsteamanuensis Torleif Jansen fra Østfold DH-skole og rektor Arvid Staupe fra Trondheim Ingeniørhøgskole representerte utdanningsinstitusjonene og gjorde hederlige forsøk på å overbevise deltakerne om at de gjør det som gjøres kan for å bedre kjønnsbalansen innen faget.

Lunsjen var overveldende på flere måter. Deltakerne utvekslet ivrige erfaringer fra sine respektive arbeidsplasser. Kvinnesakstenkning innenfor edbransjen kan ta mange retninger: Fra innadrettet å betrakte forholdene for kvinner som jobber med edb, til å betrakte konsekvenser edb har i samfunnet spesielt for kvinner. Oppslutningen om dette seminaret tyder på at interessen blant fagkvinnene for kvinnerelaterede problemstillinger er til stede. Jeg venter meg mange interessante initiativ med utspring i dette lunsjbordet.

IBM og Norsk Data, to velkjente edb-bedrifter, stilte opp for å presentere personalpolitikk og kvinnepolitikk. Status og klatremuligheter for kvinner innen bedriftene var det som interesserte forsamlingen. Ingen av bedriftene røpet mer enn de pleier til offentligheten, selv om både personalsjef Oddvin Gjerde fra IBM og kontorsjef Kari Kronberg fra Norsk Data syntes å være klar over hvilken forsamling de befant seg i.

I den grad bedriftene finner det hensiktsmessig vil de ta spesielle kvinnehensyn, som barnehageordninger o.l. Prinsippet lønn og karriere etter ytelse, råder i næringslivet og dette medfører

selvfølgelig at kjønn ikke spiller noen rolle. — Tro det?

"Ville de gjort det om igjen?" ble tre paneldebattanter spurt: Drude Berntsen, instituttsjef på Norsk Regnesentral, Åshild Hoas, redaktør for Ledelse og Marie Håvardtun, avdelingsjef i A/S EDB. Selvfølgelig ville de det. De anbefalte alle kvinner, som har lysster i retning av ledelse og karriere, å prøve seg, og var nok seminarets mest oppmuntrende innslag.

Dosent Madeleine von Heland ved Stockholms universitet avsluttet med et lysbildekåseri omkring "Den første bølge", overgangen fra jeger- til jordbruksamfunn. Denne overgangen var ifølge henne atskillig mer problematisk enn mange forskere synes å oppfatte. En del betraktninger kan vi kanskje gjøre nytte av når vi vil lære noe om vår egen tids oppbrudd mot informasjonssamfunnet?

Et utbytterikt seminar for bransjens kvinner, og det kommer til å bli fulgt opp i DND, bl.a. blir det en egen "kvinne-seksjon" på Norddata-konferansen til våren.

Helle Stoltz

Institutt for informatikk
Universitetet i Oslo

konfe- ranse om preven- sjon, abort og sterili- sering

Fra pressemelding

I september 1982 holdt ICASC (International Contraception, Abortion & Sterilization Campaign) en 3 dagers konferanse i Amsterdam. I motsetning til tidligere deltok bare vesteuropeiske kvinner på konferansen.

Bakgrunnen for konferansen var den forverrede situasjonen for kvinner i Europa når det gjelder abort, prevensjon og sterilisering.

Deltakerne ga en situasjonsrapport fra sine respektive land. Situasjonen er stort sett dystre. Et stort antall kvinner dør hvert år som følge av illegal abort. Offisielle beregninger nevner følgende tall: England 4, Italia min. 400, Spania 2000, Portugal 2000, Tyrkia 20 000!

Abort på private klinikker koster mange penger – legenes holdninger kan i beste fall betegnes som hyklersk. I Portugal har prisen for å få utført abort steget enormt. Dette fører bl.a. til et økende antall "sene" aborter, som kan føre til lemllestelse eller til og med død.

Det kan nevnes at et sykehus i Lisboa nekter å ta imot kvinner som trenger øyeblikkelig medisinsk hjelp etter illegale aborter.

Det ble fortalt at kvinner som tilhører en minoritet i et visst land, blir sterilisert etter fødsel eller abort, uten at de selv vet om det.

ICASC-kvinner ser det som en viktig oppgave å gjøre disse fakta kjent – og vil også sette i gang med innsamling av materiale på disse områdene.

To av dagene gikk med til å diskutere disse temaene:

- Abortlovgivning på EF-nivå
- Forbedring av det europeiske samarbeidet
- Oppfølging og forsterking av solidaritetsaksjoner
- Framtidige aktiviteter

Diskusjonen førte til følgende forslag:

- De to neste konferansene vil bli holdt i Spania og Portugal.
- Utveksling av ansatte i de forskjellige lands helsesentra for kvinner.
- Klinikker i England, Belgia og Nederland vil gi opplæring til kvinner fra andre land om prevensjon og abort, og om tilpassing av preventiver.
- Det vil bli opprettet et nettverk av telefonnummer innen Europa hvor kvinner kan få opplysninger om mulighetene for trygg abort.
- I november 1982 ble det holdt en demonstrasjon i Bryssel til støtte for kvinner og leger som er dømt for å ha utført eller medvirket til abort. Demonstrasjoner ble også holdt foran belgiske ambassader i andre land.
- Våren 83 vil det bli organisert en såkalt "abort-karavane" langs den samme ruten som portugisiske kvinner bruker når de drar til Nord-Europa for å få utført abort.
- Det vil bli arrangert et "verdens-tribunal" i England i 84 om abort, prevensjon og sterilisering. Her vil kvin-

ner fra hele verden fortelle om hvordan de blir nektet rettigheten til å bestemme over sin egen kropp og sitt eget liv.

ICASCS adresse:
374 Grays Inn Road,
London WC1,
England
Tlf.: 278-0153

NSU's kvinnekonferanse 1982

Norsk Studentunion avholdt kvinnekonferanse i Oslo 5.-7. november 1982. Temaet for konferansen var kvinnefellesskapets muligheter og begrensninger. Det vil bli laget rapport fra konferansen, som kan fås ved henvendelse til NSU, Løkkeveien 7, Oslo 2.

Møte med samfunnsvitenskapelige kvinneforskere

NAVFs sekretariat for kvinneforskning arrangerte 13.1.83 et møte med samfunnsvitenskapelige kvinneforskere. Møtet ble holdt i NAVFs lokaler og 21 deltakere var tilstede.

Helga Maria Hernes innledet møtet. Hege Skjeie orienterte om mandat og budsjettssituasjon for sekretariatet, og om hva som er gjort/vil bli gjort innen de forskjellige fagområdene.

Helga Maria Hernes orienterte kort om tilbakeblikk, status quo og framtiden for samfunnsvitenskapelig kvinneforskning.

Det var avsatt god tid til diskusjon.

Det vil bli skrevet referat fra møtet.

Interesserte kan henvende seg til sekretariatet om de ønsker å få dette tilsendt.

Møte med studieveilederne på det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

Den 8. februar ble det holdt et møte mellom studieveilederne på Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo og Sekretariatet for kvinneforskning. Hensikten med møtet var å drøfte følgende punkter:

- Hvorfor bør vi stimulere kvinner i realfagene?
- Hva kan Rådet for naturvitenskapelig forskning i NAVF og andre institusjoner tilby?
- "Jenter og fysikk" - erfaringer fra et prosjekt
- Hva kan studieveilederne gjøre?

Seminar for kvinner i DH-systemet

Kvinneforskningssekretariatet holdt 17.-18. februar et seminar for kvinner ansatt ved distriktshøgskolene rundt om i landet. På seminaret ble felles "problemer" for DH-kvinner drøftet. Noe av hensikten var også å skape kontakt kvinnene imellom og med Sekretariatet. Seminaret samlet ca. 30 kvinner fra DH-skolene.

Nordisk kvinnehistoriemøte i Oslo

Den 20.–23. februar ble det arrangert et nordisk møte i kvinnehistorie på Lysebu i Oslo. På konferansen deltok kvinnehistorikere fra alle de nordiske landene, ca. 45 deltakere.

Noen av temaene på møtet:

- Kvinnearbeide og sosialisering
- Seksualitet og fertilitet
- Sosialisering – organisering

Gro Hagemann ved Historisk institutt, Universitetet i Oslo, sto for arrangementet av konferansen.

Kommer:

Kvinneforskning for samfunnsplanlegging

23.–25. mars 1983 arrangerer Kvinneforskningssekretariatet, i samarbeid med RFSP – Rådet for forskning for samfunnsplanlegging – et seminar om kvinneforskning for samfunnsplanlegging. Hovedtemaene for seminaret er "Planlegging for nærmiljø", "Teknologi og sysselsetting" og "Betingelser for kvinners samfunnsrett". Seminaret er en oppfølging av RFSPs samarbeid med Norske Kvinners Nasjonalråd og Kvinneforskningssekretariatet om formidlingsbehov.

Nordisk konferanse om medisinsk kvinneforskning

14.–16. april 1983 blir det holdt en nordisk konferanse i medisinsk kvinneforskning på Sanner Turisthotell på Hadeland. Konferansen blir arrangert av en gruppe kvinnelige leger og forskere, i samarbeid med Kvinneforskningssekretariatet. Hovedtemaene for konferansen er betydningen av medisinsk kvinneforskning, kvinnelige legers situasjon, sykeliggjøring av kvinners livsfaser og kvinners mentale helse. Det er også satt av tid til frie foredrag.

Seminar om kvinnelitteratur

Kvinnelitteraturforskere holder arbeidsseminar på Sandumseter, Norefjell 20.–23. mars. På programmet står blant annet drøfting av problemene med å skrive kvinnelitteraturhistorie.

Nordisk forskermøte om kvinnelitteratur

Nordiskt Folkuniversitet vil arrangere et nordisk forskermøte i kvinnelitteratur på Sandbjergs slot 14.–17. april 1983, nær Sønderborg i Danmark. Del-

takeravgift d.kr. 800,—. Søknadsfrist 25. mars 1983. Nærmere opplysninger og påmeldingsskjema kan fås ved henvendelse til Sekretariatet.

Nordisk seminar om barne-mishandling

12.–14. august 1983 vil det bli holdt et seminar om barnemishandling på LO-skolen ved Helsingør i Danmark. Emnet for seminaret er "Børnemishandling eller omsorgssvigt (fysisk og psykisk mishandling, vanrøgt, sexuell misbruk og strukturell vold) i Norden".

Seminaret retter seg mot alle interesserte faggrupper, som f.eks. jurister, psykologer, sosialrådgivere, pedagoger, sykepleiere, leger, administratorer eller politikere. Maksimum 230 deltakere.

Prisen er d.kr. 2000. Bindende påmelding innen 15. februar. Nærmere opplysninger fås ved henvendelse til sekretariatet eller til:

Nordiske seminarer om
børnemishandling
Afsnit for prospektiv pædiatri
Afsnit G 3811
Rigshospitalet
Blegdamsvej 9
DK-2100 København Ø
DANMARK

NB! Naturvitere/ realister

Nordisk forsker- kurs for kvinnelige naturvitere

planlegges i Umeå sommeren 1984.

Koordinator for seminaret er kjemiker Lena Trojer fra Lund i Sverige. Hun ber om navn på norske naturvitere som kan være interessert i å delta. Naturvitere som er interessert i å få vite mer om opplegg m.m., kan henvende seg til sekretariatet.

I Danmark, Finland og Sverige vet vi at det fins uformelle grupper av kvinnelige forskere innen naturvitenskap. Skulle noe liknende eksistere i Norge, så er Sekretariatet svært interessert i å komme i kontakt med dem. — Og ellers også enkeltpersoner innenfor disse fagområdene.

Girls and Science and Technology (GASAT)

holder en internasjonal konferanse i Norge i tiden

5.–10. september 1983.

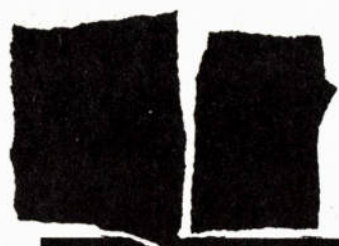
Konferansens *mål* er å finne fram til konkrete tiltak som kan øke andelen av kvinner som velger studier og yrker av teknisk-naturvitenskapelig karakter. Konferansen vil derfor søke å samle og vurdere forskningsresultater som kaster lys over årsakene til den skjeve fordelin-

gen, samt vurdere erfaringene fra de tiltak som har vært prøvd ut i praksis.

Søknadsskjema og flere opplysninger om konferansen kan fås ved henvendelse til Sekretariatet. (Søknadsfrist: 16. mai 1983.)

"Geometrien", kobberstikk
1650 (BN).

BØKER OG

TIDSKRIFTER

Bak slag-ordene

Bokomtale av Helga Maria Hernes

Den nye kvinnebevegelsen har fått sin første samlede fremstilling skrevet av en av dens deltakere og observatører, sosiologen og Kjerringråd-redaktøren Runa Haukaa. Boken tar oss tilbake til bevegelsens spe begynnelse i 1971, dens utrolig raske vekst i 1972 og "glansperioden" fra 1973 til 1976. Den beskriver plattformdiskusjoner i organisasjonene, konflikter innenfor og på tvers av organisasjonene, "hvem er fienden"-diskusjoner, og mye annet. Den går så videre til å beskrive bevegelsens delvise splittelse og spredning i forskjellige, mindre organisasjoner. Boken ender med en diskusjon omkring forholdet mellom marxismen og feminismen.

Haukaa skriver selv i sitt forord: "Hvis alle i den nye kvinnebevegelsen skulle ha skrevet dens historie, hadde vi kanskje fått tusenvis forskjellige versjoner." Som ivrig deltaker selv, men i en annen by, må jeg gi henne rett. For meg som for mange andre var deltakelse i kvinnebevegelsens tidlige fase en så

grunnleggende opplevelse av både personlig og kollektiv art at den forandret våre liv. Men dette er egentlig ikke noen kritikk av Haukaas bok, for mange vil lesningen av den vekke gamle minner, føre til flere nye betraktninger om dens styrke og svakheter, og føre (kanskje?) til fornyet aktivisme. Til tross for at dette er en "Oslo-bok" beriker den vår felles hukommelse, og den vekker felles minner.

Haukaas andre utgangspunkt er at hun har valgt "å legge størst vekt på fellestrekkene". Jeg er ikke helt enig med henne i dette valget, men så har hun heller ikke vært konsekvent. Fellestrekkene i deltakernes sosiale bakgrunn vil vel også bli fremtredende for en forsker som hadde måttet ønske å finne bredde og variasjon blant deltakerne. Til tross for at vi ikke har noen surveyundersøkelser er det en kjensgjerning for oss alle at deltakernes sosiale bakgrunn var nokså lik, til tross for at Haukaa mener at den sosiale bakgrunnen til de mest aktive var lavere enn den norske gjennomsnittsstudentens. Men de viktigste fellestrekkene hun refererer til og undersøker er de mellom de forskjellige organisasjonene – og her kunne jeg godt ha ønsket meg en fyldigere diskusjon av de meget dyptgående konfliktene av teoretisk, politisk og personlig art mellom spesielt nyfeministene og kvinnefrontene, og senere mellom "bekjennende" sosialister og andre kvinnefrontere. Siden boken først og fremst er en bok om *interne* forhold i kvinnebevegelsen og bare i begrenset utstrekning om dens sosiale og politiske omgivelser, ville en *lik* vektlegging på fellestrekk, konflikter og forskjeller ha vært på sin plass. Sett utenifra er fellestrekkene de mer slående, men denne boken er jo ellers sett innenfra. Men som jeg sa innledningsvis er Haukaa her heldigvis ikke helt konsekvent og vi får derfor et innblikk i de konfliktene som hersket, spesielt i Kvinnefronten. En

mer bevisst vektlegging ville nok ha ført til en mer gjennomgripende diskusjon av bevisstgjøringens mangfoldige strategier og sentrale betydning. Jeg selv anser denne negative holdningen til personlig bevisstgjøring, som preget oss alle i Kvinnefronten de første årene, som vårt svakeste punkt. Noe som igjen førte oss over til passivitet etter splittelsen. Nyere feministisk teori, både den marxistiske og den radikal-feministiske, er kommet til bevisstgjøringens sentrale og absolutte nødvendighet. Forskjellen består i dag blant dem som mener denne prosessen skjer gjennom deltakelse i aksjoner, og dem som mener at den skjer i bevisstgjøringsgrupper. Den amerikanske feministen Catharine MacKinnon har en meget provoserende og god artikkel om bevisstgjøringens politiske aspekter i *Signs*, våren 1982. Men som sagt er Haukaa mer opptatt av konfliktene enn hun selv sier i begynnelsen og dette beriker boken, til tross for at det gir oss som deltakere også en viss pinlig gjenopplevelse av våre egne tildels nokså smålige reaksjoner og følelser mot hverandre.

Haukaa har interessante observasjoner om organisasjonsstrukturens konsekvenser for konfliktløsning og deltakeraktivisme. Hennes tese er at pyramidestrukturer, som Kvinnefrontens, understreker og synliggjør konflikter men skjuler medlemspassivitet. Flate strukturer derimot skjuler maktforhold, men synliggjør passivitet. De blir med andre ord gjennomsluktige på forskjellige måter, og førte til forskjellige former for oppløsning senere hen. Jeg håper at organisasjonsteoretisk interesserte kvinneforskere vil ta opp disse hypotesene og videreføre dem. Feminisme som politisk bevegelse er jo dessverre ikke blitt studert ennå og Haukaa har noen meget pregnante observasjoner spredt gjennom sin bok, som hun etter min mening ikke utnytter godt nok selv. Dette kan selvfølgelig også være en konse-

kvens av en mykere intellektuell stil enn den jeg er vant til, og det faktum at Haukaas bok først og fremst er historisk heller enn teoretisk eller abstrakt-analytisk. Hun har for eksempel meget interessante ansatser til en teori om sosiale bevegelser, men bruker den ikke så mye som jeg kunne ha ønsket meg i den senere analysen, i alle fall ikke eksplisitt. Til det er det også å si at den almenne teorien om sosiale bevegelser ikke er kommet særlig langt og at Haukaas bok i alle fall vil gi godt grunnlagsmateriale for dem som ønsker å gå videre. Hun har også selv i andre sammenhenger skrevet mer om sosiale bevegelser, både i teori og praksis. (Er det kanskje beskjedenhet og frykt for å gjenta seg selv, som gjør at kvinnelige forskere sjeldnere enn mannlige refererer til seg selv? Jeg ser at Haukaa bare har en eneste referanse til tidligere publikasjoner fra egen hånd.)

Forfatteren har rett når hun i sine beretninger om bevegelsens krav og politiske målsetninger understreker felles-trekkene. Det har sjelden vært vanskelig å bli enig om sentrale krav av ren kvinnepolitisk art, forskjellene kom når andre områder av politikken skulle trekkes inn. Som hun sier så er ønsket om å trekke mannen inn i familiearbeid og omsorgsarbeid et nytt og viktig trekk som også påvirker de politiske krav om kort arbeidsdag, utvidet omsorgspermisjon for begge foreldre, osv. Avstandstagen fra den tidligere likestillingspolitikken var også viktig for alle (og, hvis en utlending kan skyte inn her, nokså kunstig av og til). Også debatten i den offentlige likestillingspolitikken dreide seg om disse emner i 70-årene. Forfatteren er derfor for beskjeden på bevegelsens vegne – den hadde helt avgjørende betydning for den offentlige likestillingspolitikken, sett med en statsviteres øyne. Men en skal aldri kritisere en bok fordi den ikke er det den ikke ønsket å være – og andre kan

skrive om kvinnebevegelsens innflytelse på den offentlige politikken. Mange tidligere aktivister er blitt etablerte byråkrater og politikere, og det samarbeidet som har skjedd mellom aktive feminister og etablerte, politisk aktive kvinner, burde kanskje ha vært antydning i kapittel 5 som omhandler organisering utenfor organisasjonene. Dette kapitlet viser jo klart at kvinnebevegelsen ikke er død, men at den er spredt. Som Runa Haukaa sier: "Mangfoldet øker, men kommunikasjonssvikten forblir." Og denne tendensen fører da også til Birgit Bjercks uttalelse, sitert i samme kapittel: "De utviklingstrekkene som truer kvinnebevegelsen idag ... er oppsmuldringen av fellesskapet og svekkelsen av et kvinnepolitisk helhetsperspektiv."

Bokens siste kapittel er en analyse av reproduksjonens teoretiske betydning og plassering, spesielt vis-a-vis marxistisk teori. Forfatteren mener at feminismens teoretiske tvetydighet ligger i det at "Biologiske egenskaper er gjenstand for sosial tolkning – men biologiske egenskaper har ingen samfunnsmessig betydning." Jeg har lenge tenkt over Haukaas utsagn her og artikkelen hun skrev i Festskriftet til Harriet Holter (Haukaa et al. 1982). Jeg er kommet frem til at jeg er uenig i dette utsagnet, rett og slett fordi jeg, som jeg har hevdet et annet sted, mener at seksualitet har et mye mer materialistisk preg og aspekt for kvinner enn for menn. Den tidligere nevnte artikkel av MacKinnon har bestyrket meg i min egen påstand. Hun skriver at det er selve objektiviseringen av kvinner og deres seksualitet som gjør seksualitet til en materiell og ikke bare en psykologisk, holdningsmessig eller ideologisk faktor i deres liv. Dette oppløser de abstrakt/konkrete distinksjonene som Haukaas "tvetydighetstese" er basert på. Kvinners fremmedgjøring er basert i deres seksualitet gitt våre samfunnsforhold,

like mye som i deres forhold til eget arbeid på arbeidsmarkedet. Jeg skriver dette ikke fordi jeg mener at det finnes en teori om kvinneundertrykking, men fordi jeg mener at vi som samfunnsvitenskapelige kvinneforskere ofte under vurderer seksualitetens politiske betydning på et helt grunnleggende plan, uansett om vi er marxister eller ikke-marxister (som jeg). Dette siste kapitlet er i alle fall forfatterens egen forklaring på de indre konfliktene – som er fruktbare i hennes tolkning – i kvinnebevegelsen. Kapitlet kommer derfor litt overraskende, siden det er på et helt annet abstraksjonsnivå enn boken ellers. Jeg hadde i alle fall forventet et kapittel om utviklingslinjer, prognoser og strategier gitt de nye betingelsene. Men forfatteren har valgt en overraskelsesstrategi som får leseren til å tenke i uforventede baner – og det er jo også en bragd.

Boken er først og fremst en historisk, delvis sosiologisk beretning om kvinnebevegelsen sett innenfra. Det er tydelig at den har vekket interesse blant tidligere aktivister og gir dem muligheter til å ta opp gamle tråder. Og som forfatteren sier så er dens politiske innhold like relevant i dag som da den oppsto. Vi er blitt eldre, har samlet nye erfaringer i våre forsøk på å spre kvinnebevegelsens ideer i andre fora.

Er vi på veien til "den neste fasen" slik Betty Friedan antyder i sin bok? Jeg er dypt uenig med Friedan når hun konstaterer at seksualpolitikken vektlegging bør settes til side. Den er mer relevant nå enn før. Men jeg er enig i at det i Norge som i andre land er på tide med et oppgjør, og boken "Bak slagordene" gir oss en meget god og velkommen anledning til en selvransakelse og siden en diskusjon om fremtidige strategier. En sentral del av dette oppgjøret er å bestemme seg for hvem de riktige samarbeidspartnere og allierte er på det nåværende tidspunkt. Autonom kvinneorganisering slik den er beskrevet

vet av Runa Haukaa har hatt enorm betydning for vårt selvilde, og vil forbli viktig for vår bevisstgjøring og utarbeiding av kvinnepolitikken. Krav til og samarbeid med myndighetene er viktig i kampen om våre rettigheter og en rettferdigere fordeling av goder, og i en viss forstand er vi jo blitt en del av staten, til tross for at Runa Haukaa mener at det ikke har skjedd (side 172). Men drømmen om det gode liv, også det gode kvinneliv, slutter ikke der. Den begynner der og våre utopier må av den grunn utarbeides delvis i samarbeid med kvinner, delvis med den større offentligheten og delvis med menn i andre sosiale bevegelser, slik Runa Haukaa antyder, i sitt siste avsnitt som har den talende overskrift: "Fortida går framover".

Runa Haukaa:

Bak slagordene. Den nye kvinnebevegelsen i Norge.

Pax forlag 1982. 203 sider.

Glimt fra en skjult tradisjon

Bokomtale av Jorunn Hareide

En gruppe kvinnelige forskere fra forskjellige fag har gått sammen om å skrive en artikkelsamling om skapende kvinner i kulturhistorien, for å vise at det finnes en skult tradisjon like fra antikken og fram til vår egen tid. Gjennom punktnedslag i historien trekker

de fram ukjente og delvis glemte kvinner og skildrer deres liv og deres innsats innenfor filosofi og matematikk, teologi, dikterkunst, musikk og bildende kunst. Tilnærmedelsesmåten spenner også vidt, fra en saklig, vitenskapelig stil med inngående teoretiske diskusjoner og et stort noteapparat til en innlevende, lyrisk stil med innlagte dikt.

Bidragstyperne pretenderer selvfølgelig ikke å gi noe fullstendig bilde av en tradisjon, og boka er først og fremst en samling enkeltportretter, med et par unntak. Likevel viser det seg at det er en del felles trekk ved de forskjellige kvinnes situasjon, på tross av det store tidsspennet de fordeler seg over.

Det mest iøynefallende er at de fleste er nonner, ugifte eller enker, og de som er gift, noen av presiosene i 1600-tallets Frankrike, lever så vidt mulig som om de ikke var det. Sissel Lie forteller meget morsomt at noen av dem la seg til sengs etter et passende antall barnefødsler, og ble der! Disse kvinnene unndrar seg altså sin biologiske bestemmelse, oftest later det til, etter et bevisst valg. De visste at ekteseng og fødsler og barnestell ikke lot seg forene med intellektuell eller kunstnerisk utfoldelse.

En blir også slått av hvilken mektig posisjon enkelte av disse kvinnene hadde i sin samtid, særlig kvinnene fra før reformasjonen. Men så var de også helt enestående lysende begavelser. Samtidig sier dette noe om hvor umulig det må ha vært for en mer normalt begavet kvinne å gjøre seg gjeldende på det som ble oppfattet som menns områder, f.eks. teologi eller matematikk.

Senere tiders rådende menn har vært mindre generøse med å anerkjenne kvinnelig genialitet enn de før-reformatriske. Et slående eksempel gir Kari Vogt i sin artikkel om filosofen Hypatia, som i sin samtid var høyt respektert og meget søkt for sin viten og sin originalitet, mens mannlige forskere i ettertid, dvs. i de siste par hundreårene, har

forsøkt å redusere henne til en epigon.

Grete Børsand Heyerdahl antyder noe om dette skiftet i menns holdning til kvinners innsats som får meg til å tenke på Sigrid Undset. Hun hevdet som kjent at katolisismens Maria-dyrkelse ikke tillot en så sterk nedvurdering av og forakt for kvinnen som Martin Luthers protestantisme ga støtet til, der Maria var en langt mer perifer skikkelse. Det later til at det kan ha noe for seg.

For øvrig er det et interessant trekk ved alle de kvinnelige teologene som er behandlet her, at de ser Gud som androgyn, altså som en skikkelse som har både kvinnelige og mannlige trekk. Selv om det er forelegg for dette blant eldre kirkefedre, skal det ikke være noe fremtredende trekk hos dem, ifølge Kari E. Børresen.

Artiklene om komponisten Signe Lund, billedhuggeren Ambrosia Tønnesen og malerinnene Harriet Backer og Kitty Kielland gir meget interessant materiale om kvinnelige kunstneres kår i slutten av forrige århundre. Vansker med utdanning, mangel på økonomisk støtte og faglig oppmuntring, avkall på kjærlighet og barn, var problemer de hadde å slite med hele sitt liv eller perioder av det, problemer de til en viss grad hadde felles med kvinnelige forfattere. Leonora Christina, som på 1600-tallet satt fengslet i Blåtårn en halv menneskealder, hadde ytre sett andre problemer å stri med. Men også hennes historie er et eksempel på at bare ekstra ressurssterke kvinner kunne ha håp om å utrette noe, ressurssterke i form av intelligens, vilje og utholdenhet – og en god bakgrunn.

Om jeg skulle kritisere noe ved denne spennende og stimulerende artikkelsamlingen, måtte det være at redaksjonen kunne ha hatt en fastere hånd med den. Enkelte glipp i kronologien forekommer, slik at f.eks. Mary Wollstonecraft er kommet før Leonora Christina. Og

selv om stilforskjellen i artiklene er sjarmerende, kan den også virke uheldig. Enkelte artikler vil muligens virke noe tunge på ikke-fagfolk, med sine (etter mitt skjønn) innviklede faglige drøftinger. En mer essayistisk linje hadde kanskje vært å foretrekke, kanskje også en samling om noen klart definerte temaer.

Men dette må på ingen måte skremme noen fra å lese *Den skjulte tradisjon*, som gir nyttig og interessant viten på tvers av snevre faggrenser, lange perspektiver på kvinners innsats i kulturen, og enkelte prøver på virkelig fin skrivekunst.

Kari Vogt (red.):

Den skjulte tradisjon – skapende kvinner i kulturhistorien.

Sigma forlag. 196 s.

Forfattere: Anne-Lisa Amadou, Kari E. Børresen, Cecilie Dahm, Grethe Børsand Heyerdahl, Sissel Lie, Nina Karin Monsen, Åse-Marie Nesse, Gro Steinsland, Kari Vogt, Anne Wichstrøm, Tone Wikborg, Elisabeth Aasen.

Bilde av Susanna Oakes som ledet et utlånsbibliotek i Ashborne, Derby, ca. 1800.

Kvindeforskningens bidrag til en samfundsteori

*Bogomtale af Birte Siim
(Ålborg Universitetscenter)*

Festskriftet i anledning af Harriet Holters 60 års fødselsdag handler om norsk kvindeforskningens bidrag til den samfundsvidenskabelige teoridannelse. Set udefra er det en rigtig måde at markere Harriet Holters indsats på. Når norsk kvindeforskning i højere grad end f.ex. dansk kvindeforskning har formået at etablere en dialog mellem kvindeforskningsmiljøet og den mere etablerede samfundsvidenskabelige teori hænger det uden tvivl sammen med, at Norge har haft "grand old ladies" som Harriet Holter. Redaktørerne har valgt at lade forfattere, der alle har en form for tilknytning til miljøet omkring Harriet Holters Fællesskabsprojekt give deres bidrag til en analyse af *reproduktionens sociale og økonomiske betingelser*.

Festskriftet består af 7 artikler og en lang samtale med Harriet Holter. Det er umuligt at omtale alle artiklerne, der giver hver sit bidrag til en forståelse af reproduktionens samfundsmæssige betydning. I stedet vil jeg give et par eksempler på, hvordan artiklerne kombinerer de fagspecifikke udgangspunkter

med et tværfagligt feministisk perspektiv.

Helga Maria Hernes' artikel "Offentliggørelse af familien" er skrevet ud fra et klart *statsvidenskabeligt* udgangspunkt som så konfronteres og problematiseres ud fra et *kvindesynspunkt*. I modsætning til den konventionelle statsvidenskabelige visdom betyder inddragelse af nye grupper i politikken ikke nødvendigvis en udvidelse af demokratiet. Kvinderne blev først mobiliseret politisk *efter* at deres arbejdsområder allerede var blevet gjort til genstand for offentlige indgreb. Offentliggørelse af familiefunktionerne har derfor ikke betydet, at kvinderne har fået større kontrol, over deres eget liv. De statslige indgreb har tværtimod betydet en fragmentering af kvinders liv. På trods af kvindernes formelle integration på den politiske arena viser velfærdsstaten sig i et *kvindeperspektiv* at være en formynderstat.

Denne tankegang fastholdes i Tove Stang Dahls artikel "Kvinders ret til penge", hvor hovedpunkterne i kvindeøkonomien gennemgås i et *retsligt* perspektiv. Det fremhæves som en grundforudsætning i velfærdsstatens regelopbygning, at kvinder gifter sig og bliver helt eller delvis forsørget som husmødre. I et system, hvor Manden forvalter forsørgerrationaliteten og Kvinden omsorgsrationaliteten bliver ægteskabskontrakten hovedkilden til livsopholdet for kvinder. Med de nuværende retsregler betyder det, at kvinder primært betales i naturalier og bare har få penge til disposition.

Hanne Haavind beskæftiger sig i sin artikel "Makt og kærlighed i ægteskabet" med de *psykologiske* konsekvenser af en sådan arbejds- og magtfordeling i ægteskabet. Hun undersøger, hvilke følelsesmæssige konsekvenser, der følger af de sociale positioner: ægtemand—kone, forsørger—forsørget. Det empiriske grundlag for analysen er nors-

ke, danske og svenske undersøgelser af småbørnsfamilier. Konklusionen er, at mænd og kvinder tilsyneladende har forskellig rationalitet i dagligdagen. Det viser sig som forskellige begrundelser for, hvilke handlinger der er rimelige og fornuftige i hverdagslivet.

Det er karakteristisk, at artiklene har et fælles kvindepolitisk perspektiv, men de har ikke nogen fælles teoretisk ramme. Perspektivet for artiklerne er at undersøge forudsætningerne for, at kvinderne kan få større kontrol over den biologiske og sociale reproduktionen. Artiklerne bruger centrale begreber som patriarkat og kapitalisme, men de gives ikke noget ensartet og entydigt analytisk indhold.

I *Runa Haukaas* artikel "Teoretiske tvetydigheder" formuleres behovet for teoretisk nytænkning explicit, og i *Øystein Gullvåg Holters* artikel "Det værdifulde patriarkat" tages udfordringen op. Artiklen giver et originalt bidrag til bestemmelsen af et kapitalistisk patriarkat med udgangspunkt i marxismens politiske økonomi. Patriarkatet er ikke blevet ophævet af pengerelationerne, men tværtimod blevet etableret på et nyt grundlag. Patriarkatets kerne er kvinders økonomiske udbytning i reproduktionen. Kvinders merarbejde overføres gennem mænds arbejdskraft til kapitalisterne. Forsørgersystemet betyder at størstedelen af kvinder arbejder for mænd i reproduktionen og er underlagt mænds dominans. Artiklen koncentrerer sig om økonomiske forklaringer af kvindeundertrykkelsen under kapitalismen og interesserer sig ikke så meget for de patriarkalske magtrelationer, men den kunne have været et godt udgangspunkt for mere principielle diskussioner om forholdet mellem patriarkat og kapitalisme. Patriarkatsbegrebet anvendes i mange af artiklerne, men det analyseres ikke.

Bogen afsluttes med en samtale mellem Harriet Holter, Bjørg Aase Sø-

rensen og Hildur Ve. Denne samtale om Harriet Holters liv og arbejde har fascineret mig. Nok fordi vi i Danmark mangler den forskergeneration af kvinder, som Harriet Holter repræsenterer, født i 1922 og uddannet socialøkonom i 1946. I Danmark har kvindeperspektivet i samfundsvidenskaberne ikke 30 år på bagen. Der har både været bevægelse og kontinuitet i Harriet Holters liv både privat, politisk og fagligt. Hun er uddannet socialøkonom og har bevæget sig til socialpsykologien, men hun har alligevel – ved siden af mange andre ting – lige fra begyndelsen af 50-erne været optaget af at studere kvindernes undertrykkelse i samfundet. Harriet Holter har uden tvivl gennem sit omfattende forskningsarbejde påvirket samfundsforskningen i Norge. Bogen "Kvinnens liv og arbejde" fra 1962 og afhandlingen "Sex Roles and Social Structures" er pionerarbejder, der sammen med "Familien i klassesamfundet" er blevet klassikere i Norge, Sverige og Danmark. Siden 1977 har Harriet Holter som leder af NAVFs store Fællesskabsprojekt fået mulighed for mere systematisk at støtte og inspirere norsk kvindeforskning.

Gennem de 7 artikler og samtalen med Harriet Holter får vi en fornemmelse af nogle af kvaliteterne i kvindeforskningsmiljøet omkring Fællesskabsprojektet: den tværfaglige bredde kombineret med en solid forankring i faglige teoritraditioner. Det bliver spændende at se, *hvorledes* den samfundsvidenskabelige forskning i Norge har tænkt at tage kvindeforskningens udfordringer op.

Runa Haukaa, Marit Hoel,
Hanne Haavind (red.):
*Kvinneforskning: Bidrag til
samfunnsforskning*
Universitetsforlaget 1982
(Kvinnens levkår og livsløp)
231 sider.

Protest, desillu- sjoner, resigna- sjon...

Bokomtale av Marit Bjerkeng Nielsen

Jorunn Hareides bok om Dikken Zwilgmeyer har en fortellende tittel: *Protest, desillusjonering, resignasjon*, tre stikkord for utviklingen i Dikken Zwilgmeyers forfatterskap for voksne. Vi får således en anelse om hva som venter oss mellom bokens permer, og Jorunn Hareide har lyktes i å gi oss en interessant og grundig fremstilling som klart beskriver, analyserer og forklarer dette nokså ukjente forfatterskapet.

Dikken Zwilgmeyers voksenbøker er, i motsetning til barnebøkene, blitt glemt av de fleste, kanskje kunne Jorunn Hareides utmerkede avhandling oppmuntre til nyutgivelser av flere av hennes bøker.

Jorunn Hareides bok er delt i to – første del omhandler "Friksjonen" – annen del "Virkeligheten". I første del presenterer hun bokenes verdisystem, det samfunnssyn og kvinnesyn som formidles i dem. Hun gjennomgår Dikken Zwilgmeyers krasse, tidlige noveller om triste, forspilte kvinneliv. Gifte kvinner utraderes som personer i kjærlighetsløse, undertrykkende ekteskap, ugifte kvinner vansmekter i et samfunn

der de ikke har noen funksjon og der de hemmes av konvensjoner og hykleri. Vi blir kjent med de mer livskraftige kvinneaturene i Dikken Zwilgmeyers sene romaner, som ikke har de tidlige kvinnes feministiske brodd og dessuten har et sterkt element av resignert religiøsitet – kampen for et bedre liv er her skiftet ut med lengselen etter saligheten hinsides. Jorunn Hareides verkanalyser og vurderinger er levende og interessante, særlig får man lyst til å lese Dikken Zwilgmeyers tidlige arbeider.

En liten innvending: på side 122 skriver Jorunn Hareide følgende: "drømmen om kjærlighet er ... vesentlig for kvinneskikkelsene i Dikken Zwilgmeyers dikteriske univers" og forklarer dette med "den tradisjonelle pikeoppdragelse i middelklassen og embetsmannsklassen og den rolle kjærlighet og ekteskap spiller her". Dette antyder at drømmen om kjærlighet skulle være et påfunn som en eller annen undertrykker har brakt inn i den "tradisjonelle pikeoppdragelse" for å forsvare borgerskapets eller mennenes interesser. Er ikke kjærligheten sentral for oss alle, finner vi ikke lengselen etter kjærlighet hos de forskjelligste forfattere fra forskjellige steder og tider? Den har en plass i menneskesinnet, noe Jorunn Hareide også selv, riktignok svært så forsiktig, fremholder: "en må vel anerkjenne at kjærlighet og ømhet er legitime menneskelige behov" (s. 126).

I bokens annen del møter vi mennesket Dikken Zwilgmeyer, embetsmannsdatteren som bodde hjemme hos sine gamle foreldre sammen med to andre ugifte søstre, som ikke fikk noen skikkelig utdanning, som bare ble ordentlig verdsatt som barnebokforfatter og som derfor øyensynlig heller ikke selv tok sitt forfatterskap alvorlig nok.

For den som har arbeidet med eldre kvinnelitteratur, er Jorunn Hareides skildring av Dikken Zwilgmeyers posi-

sjon og opplevelser som forfatter ikke overraskende lesning. Jeg tror man vil ikke gjenkjennende uansett hvilket land i vår kulturkrets man selv har be-
fattet seg med. Kvinnelige forfatters hemninger som skyldtes materielle kår og arbeidsforhold, manglende utdanning, begrensede erfaringer på grunn av kvinnerollens sneverhet; den kvinnelige forfatters vanskelige stilling overfor den litterære institusjon, forleggere og anmeldere; det forhold at all forskning omkring eldre kvinnelige forfattere stort sett må gjøres fra grunnen av – vi kjenner det igjen med et sukk, alt sammen, og derfor lyder det også så overbevisende. Utfra et delvis spedt kildemateriale har Jorunn Hareide klart å gi oss et troverdig bilde av Dikken Zwiłgmeyer og hennes omgivelser.

Boken har en god strukturering av stoffet, den er balansert og grundig, alle konklusjoner er vel underbygget. Språket er stort sett klart og greit, men skjemmes et og annet sted av klossete formuleringer som burde vært luket ut. Jeg savner også et navneregister.

Jorunn Hareide forsøker ikke å vise at Dikken Zwiłgmeyer var av århundreskiftets betydeligste forfattere, men hun viser hvilke verdier man kan finne hos de forfatterne som ikke figurerer på toppen i tradisjonelle litteraturhistorier.

Et spørsmål hun kort berører, er hva Dikken Zwiłgmeyer kunne ha blitt under andre vilkår – om hun hadde fått utdanning, videre erfaringer, om hun hadde hatt mer selvtilitt som voksenbokforfatter. Selv om en slik problemstilling alltid vil bære preg av spekulasjon, fører den til innsikt som er verdifull for den som skal gå løs på kvinnepolitiske spørsmål i dagens samfunn.

Jorunn Hareide:

Protest, desillusjonering, resignasjon. Dikken Zwiłgmeyers forfatterskap for voksne.

Aschehoug 1982, 219 s.

Kvalitative metoder i samfunnsforskning

Bokomtale av Kari Wærness

De fleste av artiklene i denne boka er tidligere holdt som forelesninger på to seminarer, ett arrangert av Harriet Holter som en av NAVF's forskerveiledere og ett ledet av Ragnvald Kalleberg i regi av Norsk sosiologforening og Institutt for sosiologi, Universitetet i Oslo.

I innledningsartikkelen gir Harriet Holter en kort og informativ oppsummering av diskusjonene på seminaret om kvalitative metoder i kvinneforskningen og knytter denne an til synspunkter som blir utdypet i senere artikler.

At skillet mellom kvalitative og kvantitative metoder ikke er så klart og entydig, er for flere av forfatterne utgangspunkt for interessante og nyanserte drøftinger av metodeproblemer som tidligere, i alle fall til tider, har vært diskutert i en atmosfære av uforsonlighet og grunnleggende motsetninger. Sigmund Grønmos artikkel gir en meget innsiktsfull innføring i forholdet mellom kvalitative og kvantitative metoder på en måte som etter min vurdering skulle være et godt utgangspunkt for en mer nøktern og fruktbar

metodedebatt enn vi ofte har vært vitne til i de senere år. Grønmo legger vekt på at distinksjonen mellom kvalitativ og kvantitativ samfunnsforskning ikke er ren dikotomi, men utgjør ytterpunktene på en skala. Ved at han drøfter de to metodene på en idealtypisk måte med referanse til skalaens ytterpunkter, får han klart fram fordelene ved ulike kombinasjoner av kvantitative og kvalitative metoder – såkalt metode-triangulering. Fruktbarheten ved å kombinere kvalitative og kvantitative metoder, er det flere av forfatterne som argumenterer for. Det understrekes at problemstillinger og ressurser bør styre metodeutvalget, og noen prinsipiell motsetning mellom kvalitative og kvantitative metoder kommer ikke fram.

I denne forbindelse er det likevel ett problem i forholdet mellom kvantitativ og kvalitativ samfunnsforskning som ikke blir drøftet i denne boka, og som jeg mener helst burde vært med. Kvalitative metoder vil ofte være mer *tidkrevende* enn kvantitative, bl.a. fordi forskeren ikke kan engasjere mange andre som på kort tid kan samle inn tilstrekkelig data. I samfunnsfag der en kan velge mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger, vil det så vel for hovedfagsstudenter som for forskere i tidsbegrensede stillinger eller engasjementer være mindre risikofylt å satse på kvantitative metoder ut fra kravet om å levere en ferdig forskningsrapport innen en bestemt tidsfrist. Dessuten, slik arbeidsmarkedet for samfunnsvitere er i dag, vil de kandidater som kan dokumentere at de behersker kvantitative metoder som oftest ha en fordel i konkurransen om stillinger. Når Finn Tschudi argumenterer for at det er viktig å ha "en rikholdig verktøykasse og et godt kjennskap til de ulike slags verktøy slik at en kan finne fram til det som best måtte passe i en konkret sammenheng" (s. 92), så er jeg ikke uenig med ham, om en vurderer hva som er ideelt.

Men i praksis må en ha klart for seg at å lære ulike metoder og programpakker *tar tid*. Spørsmålet blir så om hovedfagsstudenter og stipendiater har tid og råd til å erverve seg så store ferdigheter både i kvantitative og kvalitative metoder at de står "fritt" til å velge. Etter min vurdering er det enklere – og i alle fall raskere – for de fleste å lære seg å beherske de kvantitative metoder så pass at de kan prestere et forskningsarbeid av akseptabel kvalitet, selv om slike arbeider ofte gir oss lite ny faglig innsikt. Gjennom forelesninger, kurs og praktiske øvinger på EDB-terminaler der ferdige datasett er klare til bruk, er det også relativt enkelt å organisere en systematisk opplæring i kvantitative metoder. Som Harriet Holter peker på krever kvalitative forskningsopplegg andre rammer for en god metodeopplæring der bl.a. kommunikasjonsfelleskap mellom forskere og studenter blir et hovedinnslag i undervisningen. Når hun dessuten legger vekt på at undervisning i kvalitative metoder bør gi studenter trening i å bidra til at de som forskningen omfatter kan vurdere denne på egne premisser, synes det klart at å bli en forsker med brukbare eller gode ferdigheter i kvalitative metoder vil være mer tidkrevende enn å bli en brukbar kvantitativ metodiker. Dessuten, læring gjennom prøving og feiling kan enkelt og raskt gjøres når en samhandler med en datamaskin, mens, som Ragnvald Kalleberg påpeker, kan læring gjennom prøving og feiling ha ganske andre alvorlige konsekvenser for den som gjør bruk av kvalitative metoder. For den som ønsker å styrke den kvalitative samfunnsforskning, mener jeg det er realistisk å ta utgangspunkt i at kvantitative metoder har et "overtak" med hensyn til effektivitetskrav, både når det gjelder opplæring og med hensyn til å få forskningsrapporter "ferdig i tide". Jeg vurderer det slik at Yngvar Løchen er inne på noe meget vesentlig når han i

en replikk til Gudmund Hernes¹ hevder at en vesentlig forutsetning for "gullalderarbeidene" i kvalitativ eller mer humanistisk sosiologi, var at arbeidene ikke ble skrevet under press fra en utålmodig oppdragsgiver, dvs. at forskeren fikk *tid* til å famle og søke. Selv om jeg nok kan være enig med Ragnvald Kalleberg i at noe mer praktisk opplæring i observasjonsteknikker og tilhørende analyser av kvalitativt materiale burde være mulig innenfor rammen av hovedfags- og forskerutdanning, mener jeg likevel at en alltid må regne med at å satse på kvalitative metoder er mer risikofylt for den enkelte både med hensyn til konkurransen på arbeidsmarkedet og med hensyn til å bli utsatt for personlige påkjenninger i forskningsarbeidet. Så selv om jeg ser det positive i at boken ikke fører noen klar "for-eller-imot" debatt om kvalitative versus kvantitative metoder, savner jeg likevel en slik diskusjon. Bjørn Gustavsens og Bjørg Aase Sørensens artikkel gir oss noen gode kunnskapsteoretiske begrunnelser (i tillegg til de politiske), for at aksjonsforskning bør styrkes, og indirekte er vel dette også et argument for at kvalitative tilnærminger bør få større plass på bekostning av de kvantitative.

I boken får vi en fin drøfting av problemer kvinneforskere har støtt på i sin bruk av kvalitative metoder ut fra en målsetting om at slike metoder også skulle kunne redusere ulikheten i makt mellom forsker og utforsket så langt som mulig. Vi får en nyttig påminnelse om at selv om kvalitative forskningsopplegg gir større mulighet for de utforskete til innflytelse på forskningens premisser, resultater og forståelsesform, kan kvalitative fremgangsmåter også innebære former for undertrykking som er vel så sterke som mer distanserende kvantitative forskningsopplegg. Acher, Berrys og Essevelds artikkel gir oss et klart bilde av hvor problematisk det

kan være å leve opp til et ideal om å gjøre forskningsprosessen til en dialog mellom forskere og utforskete. I tillegg til at målet om å redusere maktforskjellen kom i et motsetningsforhold til en annen viktig målsetting – nemlig å bidra til kunnskap som kunne virke til kvinnefrigjøring, slik forskerne hadde definert dette, går det også klart fram at en slik målsetting gjør forskningen enormt tidkrevende. (Det blir oppgitt at for noen deltakere varte intervjuperioden i *fire år*!).

Boken tar opp en rekke andre interessante og viktige problemstillinger enn de jeg har vært inne på, og som det er vel verdt å diskutere og utdype. Den inneholder også en nyttig litteraturoversikt over publikasjoner om kvalitative metoder.

Jeg anbefaler herved boken på det varmeste som grunnlag for seminarer både i kvinneforskningsmiljøet og ellers. En teknisk feil bør likevel påpekes til slutt: Referansene i Achers, Essevelds og Berrys artikkel er ikke kommet med i litteraturoversikten.

Harriet Holter, Ragnvald Kalleberg (red.):

Kvalitative metoder i samfunnsforskning.

Universitetsforlaget 1982.

1. Yngvar Løchen, "En replikk til Gudmund Hernes: "Tilbake til samfunnet", *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 1982, bind 23, s. 289–291.

''Faglig kvinne- politikk — hvor går LO?''

Bokomtale av Guri Hjeltnes

Fagbevegelsen i Norge har sine egne lover og sitt eget språk, som utenfra sett kan virke både forvirrende og utilgjengelig.

Dette må det gjøres noe med, mener forfatterne bak boken ''Faglig kvinnepolitikk — hvor går LO?'' Og de har tatt bladet fra munnen og synger ut, kraftig ut.

Her foreligger kanskje den rødeste klut som til nå er lagt på Landsorganisasjonens bord. Men boken er solid i sin dokumentasjon og oppriktig i sitt engasjement. Den bør tas alvorlig.

De fem forfatterne Gro Balas, Anne Marie Berg, Brit Førde, Margit Glomm og Erika Jahr karakteriserer Landsorganisasjonen i Norge som en kvinnepolitisk etternøler. I stedet burde LO være en spydspiss i samfunnsutviklingen.

Tre av forfatterne er tillitsvalgte LO-kvinner, en er samfunnsforsker, en er journalist.

Det understrekes i boken at LO er og skal fremdeles være — den arbeidstakerorganisasjon kvinner bør organisere seg i. Samtidig opplever vi i dag at flere og flere kvinner såvel som menn, organisere

rer seg utenfor LO. Vi kjenner blant annet utviklingen i Nordsjøen, der oppblomstringen av gule forbund er stor.

Det norske samfunn har forandret seg, men Landsorganisasjonen har det ikke. De fleste nye LO-medlemmer i dag er kvinner, og en rekke undersøkelser fra den senere tid slår fast at denne utviklingen bare vil fortsette. Den typiske arbeider i Norge i framtida vil være den gifte, yrkesaktive kvinnen. Slik sett, er det et tankekors og paradoks at det på LO-toppen bare er tre kvinner. Av LO-sekretariatets 15 medlemmer er 14 menn og en kvinne.

''Faglig kvinnepolitikk — hvor går LO?'' er en spennende blanding av artikler og intervjuer, med oversikt over fagbevegelsens framvekst i Norge, like lønnas elendige historie, over LOs apparat og oppbygging — meget nyttig både for forskere, politikere og journalister, her gjennomgås aktuelle politiske krav og stridsspørsmål. Boken begrunner 6-timers arbeidsdag med full lønnskompensasjon — en kontrovers vi husker fra de mange landsmøtene høsten 1982, beklager at LOs kvinnenemnder ble nedlagt og går inn for kvotering på alle nivåer i tillitsmannsapparatet. Boken avsluttes med gjennomgang av fagbevegelsens lover og avtaleverk samt en studieplan.

Det er ironisk at LO som historisk har vært en underklassebevegelse, nå beskyldes for tafatthet i arbeidet med å fremme en ny underprivilegert gruppes stilling. Den store liberale tenker John Stuart Mill sa en gang at sosiale bevegelser gjennomgår flere stadier: opprør, manndom, forsteining. Han tenkte særlig på kristendommen. Det ville være beklagelig om norsk LO bekreftet Mills tese.

Forfatterne av boken beskriver selv LO som en koloss på leirfötter. — Vi vil ikke slå beina under kjempen. Tvert imot vil vi inn og være en del av LOs fundament, sier de.

Det er synd om ikke LO klarer å holde på den arbeidsstyrken kvinner utgjør i det norske samfunn i dag, ta vare på den ressurs og fornyelse de ville bety for det faglige arbeid.

Tross alt er det et sunnhetstegn at disse advarende ord kommer fra LOs egne, fra kvinner som oppriktig ønsker å arbeide innenfor og styrke LO. Med tanke på den sterke rekruttering som nå foregår til andre arbeidstakerorganisasjoner, bør LO fordomsfritt ta opp hansken.

Gro Balas, Anne Marie Berg,
Brit Førde, Margit Glomm,
Erika Jahr (red.):

Faglig kvinnepolitikk – hvor går LO?

Pax Forlag 1982. 189 sider.

Litt av hvert

”Maskulint—feminint litteraturstevne”, tegning av Gerard Fontassard i Aujourd'hui, Paris 15.9.1839. (Den kvinnelige forfatteren George Sand med sigaren.)

”Informasjons- mappe” fra Sekretariatet

Oversikter om situasjonen på fagene, om miljøer, penger til forskning, kvinnepolitiske tiltak og søknadsutforming.

I Sekretariatet samler vi nå informasjonsmateriale om forholdene på de fagområdene som vi etter det nye mandatet skal arbeide for.

- Situasjonen for kvinnelige forskere og kvinneforskning innenfor humaniora, medisin, naturvitenskap og samfunnsfag blir beskrevet av kvinner med tilknytning til de respektive områdene.
- Vi kan gi opplysninger om miljøet og kontaktpersoner innenfor de ulike fagene.
- Vi kan informere om NAVFs forskningsmidler og betingelsene for å søke penger fra NAVF.
- Vi har gjennomgått tiltak som tar sik-

te på å styrke såvel kvinneforskning som antallet kvinner i forskning, og håper også å kunne få med opplysninger om tiltak under planlegging.

- Andre finansieringskilder for forskningsprosjekter kan angis, selv om vi langt fra har håp om å fremskaffe fullstendige oversikter.
- Apropos dette ser vi gjerne at de som kjenner til slike finansieringskilder, i forhold til ulike fagområder, tipser oss så snart som mulig.
- Vi har også tenkt å forsøke å gi noen praktiske råd når det gjelder søknadsutforming, selv om disse må bli svært generelle.

Vi håper materialet er klart i midten av mars. Interesserte kan gjerne henvende seg til Sekretariatet allerede nå – så får vi samtidig en antydning om hvor stor interessen er.

Stipend

FAFO-priser til forskningsarbeider

Fagbevegelsens forskningssenter, FA-FO, skal fra og med 1983 årlig dele ut to forskningspriser. Den ene prisen, på kr 10 000, går til det beste samfunnsvitenskapelige forskningsarbeid innenfor et felt som har interesse for norsk fagbevegelse. Det vil bli lagt vekt på at forskningsrapporten har en form som gjør den tilgjengelig også for ikke-fagfolk. Den andre prisen, på kr 5000, skal deles ut til den beste magistergrads- eller hovedoppgaven, på de samme forutsetningene.

Europaråd-stipend

For dem som måtte være interessert i videregående studier eller forskningsopphold utenfor landets grenser, finnes det flere muligheter. Generelt vil vi gjøre oppmerksom på *Utenriksdepartementets katalog over stipendtilbud*. Her skal vi dessuten spesielt omtale *Europarådets stipendprogram for 1983/84*. For noen lands vedkommende er dessverre søknadsfristen for denne perioden utløpt, men i og med at anledningen kan by seg igjen, vil vi likevel referere hele programmet. Stipendtilbudene fra Hellas, Italia, Tyrkia og Østerrike går det fortsatt an å søke. Altså: for reiselystne forskningsinteresserte er første skritt å skaffe seg søknadsskjema, i Utenriksdepartementet eller i vedkommende lands Oslo-ambassade. Lykke til!

Hellas. Tilbyr 5 stipend til videregående studier/forskning i Hellas med sikte på en doktorgrad i antikk, moderne eller samtidig gresk litteratur. Søknadsskjema fås ved henvendelse til: State Scholarships Foundation, 14 Lycrater Street, GR-119 Athens. Varighet: 1–3 år. Beløp: 5000 drachmer pr. mnd. Aldersgrense: 40 år. Søknadsfrist: 30. april 1983.

Italia. Tilbyr 8 stipend til videregående studier/forskning i Italia. Det kreves

gode kunnskaper i fransk eller engelsk. Kjennskap til italiensk vil bli betraktet som en fordel. Varighet: 12 måneder. Beløp: It. lire 330 000 pr. mnd. Aldersgrense: 35 år. Søknadsfrist: 15. mars 1983.

Tyrkia. Tilbyr 4 stipend til videregående studier/forskning i Tyrkia. Varighet: 8 mnd. Beløp: 20 000 tyrkiske pund pr. mnd. Aldersgrense: 40 år. Søknadsfrist: 1. juni 1983. (Tilbudet under forutsetning av at Tyrkia blir stående i Europarådet.)

Østerrike. Tilbyr 18 stipendmåneder til videregående studier/forskning i Østerrike. Varighet: minst 3 mnd. Beløp: Ø.Sch. 6 500,— pr. mnd. Aldersgrense: 35 år. Søknadsfrist: 28. februar 1983.

Vest-Tyskland. Tilbyr 21 stipend til videregående studier/forskning. Ett av disse er reservert for Norge. Varighet: 10 mnd. Beløp: DM 1400 pr. mnd. Aldersgrense: 32 år. Søknadsfrist: 10. desember 1982 (til Utenriksdepartementet).

Frankrike. Tilbyr 10 stipend for videregående studier/forskning i Frankrike. Det kreves gode språkkunnskaper i fransk. Varighet: 9 mnd. Beløp: F.fr. 1400,— pr. mnd. Aldersgrense: ingen. Søknadsfrist: 15. desember 1982.

Sveits. Tilbyr 5 stipend til videregående studier/forskning i Sveits. Det kreves gode kunnskaper i fransk eller tysk. Varighet: 10 mnd. Beløp: S.fr. 950,— pr. mnd. Aldersgrense: 35 år. Søknadsfrist: 10. januar 1983.

Sverige. Tilbyr 10 stipend til videregående studier/forskning i Sverige. Varighet: 9 mnd. Beløp: Skr. 2770,— pr. mnd. Aldersgrense: ingen. Siste frist for forsendelse av søknadsskjemaer fra ambassaden: 1. desember 1982.

Leserbrev

*Mannen, en hovedperson også
for NAVF's Kvinnesekretariat?*

For noen måneder siden ble det utgitt et festskrift til Kari Børresen: "Andre linjer", Solum Forlag. I dette festskriftet skriver 13 kvinner og 5 menn, og temaene er med ett unntak, feministiske. I anmeldelsene som hittil er kommet nevnes bare de mannlige forfatterne. Litt påfallende vil vel de fleste mene.

På seminaret om humanistisk kvinneforskning, holdt i høst på Sundvollen, deltok ca. 40 personer, derav bare 4 menn. To av dem var tilstede bare en dag. I siste nr. av "Nytt om kvinneforskning" refereres det fra seminaret. I referatet fra plenumsdebatten som varte i fire timer, nevnes, ja, nå kan dere gjette, to av mennene som hadde innlegg og en, sier og skriver en, kvinne. Mange av kvinnene hadde ordet, og mye av det som ble sagt var både viktig og kritisk. De sentrale problemstillingene som kvinneforskningen står overfor, ble faktisk reist av dem, etter min oppfatning.

Hvordan skal en forstå dette? Er ikke engang kvinneforskningssekretariatet interessert i den debatten som pågår blant kvinner? Eller må mennene oppmuntres hele tiden, slik at de ikke svikter i avgjørende øyeblikk?

Uansett, dette er et mønster som går igjen overalt, i litteratur, kultur og fagdebatter, i massemedia og i konversasjonene. Og kritikken kan rettes mot kvinner, vel så ofte som mot menn. Men jeg skal innrømme at jeg ikke hadde ventet å finne eksempler på mønsteret i "Nytt om kvinneforskning".

Nina Karin Monsen

Kvinneforskning – kun for kvinner?

Det er forståelig, men likevel betenkelig at så mange av de tiltak som nå settes i verk for å gi bedre plass og stimulans til kvinnelig innsats i forskningen generelt og for kvinnespørsmål spesielt, "bemannes" utelukkende av kvinner. Nesten. Eksempelvis består sekretariatet i det nye organ "Reflex" (Forskningsnytt nr. 6/82) av bare kvinner. Ellers ses jevnlig at bare få menn står som medarbeidere og medforfattere til forskningsarbeider som har kvinnen i fokus.

Forståelig, men betenkelig, for nå får vi fortsatt en like sterk polarisering som før: kvinner arbeider også i forskningen med kvinnespørsmål, barn, familie, sosiale forhold; menn fortsetter med sine "mandige" sysler også i forskningen.

Dette må da være galt? Burde ikke i det minste 2 av de 5 i det nye sekretariatet vært menn (for all del ikke i sjefsposisjon), for er ikke mye av poenget egentlig å få menn virkelig interessert i kvinnespørsmål? Nå får de igjen et påskudd til fortsatt å trekke på skuldrene (om de nøyer seg med det).

Med hilsen
Karl Stenstadvold
SINTEF, Trondheim

"Ansettelsesprosedyreutvalget"

Sekretariatet har for et par måneder siden nedsatt et utvalg som skal se nærmere på ansettelsesprosedyrer ved universiteter og høyskoler. Ifølge Sekretariatets statutter skal en "... aktivt skaffe seg kunnskap om situasjonen ved å analysere hvordan ansettelsesprosedyrene har virket ved forskningssteder og fange opp problemstillinger, bearbeide og systematisere dem, og kanalisere dem videre til rette myndighet".

Det er meningen at utvalget skal skissere retningslinjer for et framtidig prosjekt om dette emnet. Når disse foreligger vil vi sette en egen person til å utføre prosjektet, og vi håper at arbeidet med dette kan komme i gang i løpet av 1983.

Følgende er med i utvalget:

Vit.ass. Kirsti Koch Christensen, Lingvistisk institutt, Universitetet i Oslo
Høyesterettsadvokat Else Bugge Fougner, Oslo

Førsteamanuensis Ingunn Norderval, Møre og Romsdal distriktshøgskole
Studiekonsulent og leder for likestillingsutvalget ved Universitetet i Oslo, Grete Klempel Starheim

Amanuensis Brita Teige, Rettsmedisinsk institutt, Universitetet i Oslo
Cand.sociol. Mie Berg er sekretær for utvalget.

Sterkere fortrinnsrett til kvinnelige forskere

Det akademiske kollegium ved Universitetet i Oslo har vedtatt, etter flere vo-

teringer, at fortrinnsrett for kvinner bør kunne gis på betingelse av "tilnærmet likeverdige" kvalifikasjoner.

I rekrutteringsstillinger kan det dessuten gis fortrinnsrett til kvinner hvis faget eller fagmiljøet har mindre enn 20 prosent kvinner tilsammen i vitenskapelige stillinger.

Vedtaket innebærer altså en bevegelse fra "likeverdige" til "tilnærmet likeverdige" kvalifikasjoner, når det gjelder fortrinnsrett for kvinner til faste vitenskapelige stillinger.

Kollegiets arbeidsutvalg skal presisere "tilnærmet" likeverdige kvalifikasjoner, samt hva som forstås med "fag" og "fagmiljøer" før vedtak og presisering går til Kultur- og vitenskapsdepartementet for godkjenning. Dette vil antakeligvis skje i februar.

Hvor blir det av kvinnene som går ut fra NTH?

I forbindelse med 100-års jubileet for kvinners adgang til universitetsstudier i Norge laget NTH en supplerende del til utstillingen "Alma Maters Døtre". NTH-delen ble laget av sivilingeniørene Christine Underland og Liv Fiksdal.

Utstillingen viste at i 1982 var 27% av studentene kvinner. I alt var det 229 kvinner på 1. årskurs 82. Jentene velger fremdeles typiske kvinnefag ved skolen, dvs. kjemi- og arkitektlinja. 50% av dem som begynte å studere kjemi i fjor var kvinner, men tendensen viser at kvinnene nå også søker andre linjer.

En vet lite om hvor det blir av kvinnene etter utdannelsen ved NTH. Det ble gjort en undersøkelse om dette i 1968, men en ny undersøkelse er nå satt i gang. Elin Kvande har fått stipend

fra NAVF for å kartlegge hvor det blir av de kvinnelige sivilingeniørene etter at de er ferdige med utdannelsen på NTH. Resultatene vil foreligge om et års tid.

KRAKA

er et tverrvitenskapelig kvinneforskningsprosjekt ved Umeå universitet.

Prosjektet omfatter litteraturvitenskap og idehistorie. Undertittel: "Mönsterundersökningar av kvinnliga traditionssammanhang, särskilt under 1880- och 1930-talen".

Prosjektleder er Birgitta Holm, sekretær Anne-Marie Bergman, Umeå universitet, Kraka, LU-O, 901 87 Umeå.

Kvinde Centret Grevinde Danner

I København er det etablert et Forum for Kvinder om teknologi, der kvinnelige studenter, forskere og fagforeningsmedlemmer deltar.

Adresse:

Kvinde Centret Grevinde Danner
Nansengade 1
1366 København, Danmark

radiOrakel

Vi har mottatt en brosjyre fra radiOrakel, "kvinnenes egen nærradio i Oslo", med en del opplysninger som vi gjerne vil formidle til leserne. Radioen ønsker å være et serviceorgan for kvinnebevegelsen og tar gjerne imot meldinger om møter, seminarer etc. RadiOrakel sender på 101 MHz og har denne sendetida:

Fredager	1400–1500 og 1930–2130
Lørdager	1400–1600
Søndager	1400–1600
Onsdager	2100–2200

radiOrakel har treffetid:

Torsdager	kl. 1700–2000
Fredager	kl. 1000–1400
Lørdager	kl. 1300–1500

Adresse:

Pilestredet 30 C, Oslo 1

Telefon:

20 50 11

Mandags-møter i Kvinnehuset kl. 19.30

- 28. februar: "Menn tar alt – også døtrene". Om incest ved Åsa Britasdatter.
- 7. mars: Dugnad.
- 14. mars: Aksjonsteater ved jentegruppen fra Det Blå Huset.
- 21. mars: Prinsippene ved HEALING. Marja Lisa Bergstrøm forteller.
- 11. april: 100 lysbilder fra kvinneleiren. Ved Liv Anne Olsen m.fl.

18. april: Prostitusjon i Thailand. Innledning og lysbilder ved Gro Ny-stuen.
25. april: Norske kvinnelige komponister fra det forrige århundre. Framførelser og innledning ved Cecilie Dahm m.fl.

Adresse: Rådhusgata 2, Oslo 1.

Bibliografier over humanistisk og medisinsk kvinneforskning

Sekretariatet planlegger å lage oversikter over nyere humanistisk og medisinsk forskning om kvinner. Innen samfunnsvitenskapelig forskning kom det sommeren 82 følgende bibliografi ved Marianne Noodt: *Oversikt over samfunnsvitenskapelig forskning om kvinner. Litteratur og prosjekter* (Arbeidsnotat 2/82).

Innen naturvitenskap har vi også planer om å lage en oversikt over kvinnelige forskere.

Nylænde 1. april 1895:

Bestyrerinden for Kristiania visergutkontor skriver til os: Som en nyhed kan jeg fortælle Dem, at jeg før jul ansatte 5 smaapiger til at gaa erinder, og de er raskere, paalideligere og vinder publikums bifald. Som en ivrig arbeider for kvindesagen var det jo rimeligt, at jeg forsøgte piger, og disse har vært jevn-godt lønnet med gutterne. Siden jeg fik smaapiger er gutterne gjennomgaande hyggeligere i sin optræden. Til varers transport har jeg nu skaffet mig hest – se forøvrig avertissementet.

Nye stipendiater og prosjektledere i NAVF 1983

"George Sand." Tegning av Alfred de Vigny
fra 1880-årene. (Bibl. Marguerite Duraud, Pa-
ris.)

Rådet for humanistisk forskning (RHF)

Prosjekt

Amanuensis Anne Kristine
Fougner Rydning
Utdanningsstipend

Intelligibilite de la traduction
(Agder DH-skole)

Jorunn Hetland
Utdanningsstipend

Setningsadverbialer i moderne tysk
(Møre og Romsdal DH-skole)

Eli Fure
Utdanningsstipend

Familie og befolkningsutvikling i det førindustrielle
samfunn (Historisk inst., Univ. i Oslo)

Torunn Leer Selberg
Vit.ass.

Etnomedisin i den totale helsetjeneste. Trossystemer
og valg av behandlingstilbud (Etnofolklorisk inst.,
Univ. i Bergen)

Helga Tvinneim
Utdanningsstipend

Gjenreiseinga av Molde etter bombinga i 1940.
Byplanlegging og arkitektur

Tove Jensen
Utdanningsstipend

En undersøkelse av A. V. Lunacarskijs syn på
sovjetisk teater 1917–29 (Inst. for teatervitenskap,
Univ. i Bergen)

Torill Steinfeld
Utdanningsstipend

Morsmålsleseboka i den lærde skole 1809–61
(Inst. for språk og litteratur, Univ. i Tromsø)

Vigdis Songe-Møller
Utdanningsstipend

Aishylos forståelse av "frihet" i lys av Heraklits og
Parmenides' tenkning (Filosofisk inst., Univ. i Bergen)

Bente Nilsen Lein
Utdanningsstipend

Idegrunnlag og ideiskusjoner i kvinnebevegelsen i
Norge ca. 1885–1935 (Inst. for språk og litteratur,
Univ. i Tromsø)

Rådet for samfunnsvitenskapelig forskning (RSF)

Førsteamanuensis Kjersti Ericsson	Ungdom, rusgift og miljøtilknytning (Inst. for kriminologi og strafferett, Univ. i Oslo)
Beryl Nicholson	Personomsetting og gjennomflytting som faktorer i sosial endring (University of Durham)
Liv Solheim Utdanningsstipend	Trygderolle og kvinnetilpassing. Målsettingen er å kaste lys over trygdesystemet ut fra et kvinneperspektiv ved å analysere premisser og prinsipper som ligger til grunn for trygdesystemet samt ulike typer kvinnetilpassing til trygderollen (NAVF's senter for samf.-forskning, Univ. i Bergen)
Førsteamanuensis Unni Wikan	Islam på Nord-Bali – en kunnskapssosiologisk analyse av kulturell integrasjon (Etnografisk museum, Oslo)
Kristi Anne Stølen Vit.ass.	"Haciendas" og småbruker i høylandet i Ecuador (Norges Landbrukshøgskole)
Amanuensis Lisbeth Hortedahl	Kvinders kontrol – kontrol over kvinder: Kvinders vilkår under bykulturudvikling i Ngaoundere, Nord-Kamerun (Inst. for samfunnsvitenskap, Univ. i Oslo)
Anne Karen Bjelland Utdanningsstipend	Aldershjeløpet som livsmiljø – en komparativ analyse av beboernes identitetshåndtering (Sosialantropologisk inst., Univ. i Bergen)
Anne Helene Skinstad Utdanningsstipend	Psykologiske test-karakteristika ved border-line pasienter innen alkohol- og stoffmisbruksgrupper (Univ. i Bergen)
Inger Hilde Nordhus Utdanningsstipend	Eldreomsorg – samspillet mellom omsorgsgivere og omsorgsmottakere (Univ. i Bergen)
Bente E. Hagtvedt Utdanningsstipend	Språkutvikling, språklig bevissthet og lese/skriveferdigheter. Undersøkelse av barn i alder 3–8 år (Statens spesiallærerhøgskole)
Førsteamanuensis Liv Vedeler	Barns kommunikasjon i rollelek. Undersøkelse av hvordan barn bruker språket i rollelek og hva barn gir uttrykk for i rollelekene (Statens spesiallærerhøgskole)
Amanuensis Gunn Imsen	Motivasjonsstruktur og verdiorientering hos kvinner (Ped.sem., Univ. i Trondheim)

Rådet for medisinsk forskning (RMF)

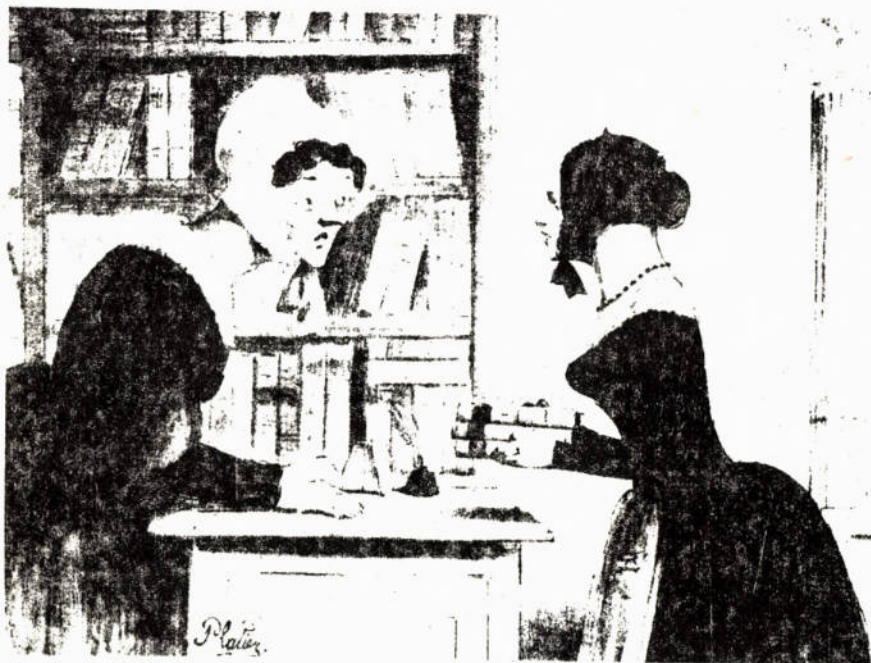
Ingrid Matheson Utdanningsstipend	Amming og medikamenter. En epidemiologisk og farmakokinetisk undersøkelse. (Sentrallab., Ullevål/Inst. for farmakoterapi)
Else Margrethe Berg Utdanningsstipend	Almenpraktikeren og middelaldrende kvinner med psykiske helseproblemer (Avd. 6A, Ullevål sykehus)
Berit Johne Utdanningsstipend	Endotoksiner hos anaerobe bakterier (Odont. inst. for mikrobiologi, Univ. i Oslo)
Margit Rosenberg Utdanningsstipend	Amming, postpartum amenore og spebarnsdød i Norge 1840–1930 (Inst. for informatikk, Univ. i Oslo)
Jofrid Alice Nygaard Klinisk stipend	En prospektiv undersøkelse av 96 pasienter med anorexia nervosa (Barnepsykologisk avd., Haukeland sykehus)
Lizzie Knarberg Hansen Klinisk stipend	Koleraepidemiene i Norge (seksjon for med. historie, Gaustad sykehus)
Anne Elisabeth Ljunggren Forskerstipend	Utredning av diagnostiske og terapeutiske metoder hos pasienter med lumbago-isjias (Nevrologisk avd., Ullevål sykehus)

Rådet for naturvitenskapelig forskning (RNF)

Rekha Chaturvedi Dr. stipend	Characterization of photosynthesis in Lemna Gibba (Botanisk inst., Univ. i Oslo)
---------------------------------	--

Nærmere opplysninger om stipendiater og prosjektledere som har begynt før 1983 kan fås ved henvendelse til Sekretariatet.

Litteratur

Litografi av J. Plattier i serien *Les Grisettes du Paris*, 1840. (Grisette betyr en ung kvinne med eget yrke.)

Teknologi og kvinners sysselsetting

I april 1982 ble det holdt et seminar om kvinner og teknologi på Lysebu i Oslo. Seminaret var et resultat av samarbeid mellom en gruppe forskere tilknyttet gruppa "Kvinner og arbeid" og det tidligere sekretariatet for kvinneforskning i NAVF.

I Handlingsplan for likestilling (St. prp. 122 1980/81) ble det stilt midler til disposisjon for forskning med sikte på å kartlegge betydningen av ny teknologi for kvinners sysselsetting, og seminaret skulle blant annet diskutere konkrete forslag til forskningsprosjekter under handlingsplanen.

Cand. sociol. Maren Brit Baadshaug har utarbeidet et notat som fører videre en del av diskusjonen fra Lysebu-seminaret: *"Betydningen av ny teknologi for kvinners sysselsetting. Notat i tilknytning til midlene til forskning under Handlingsplan for likestilling"*.

Fra innholdsfortegnelsen kan nevnes: Generelt om konsekvensene av ny teknologi, vurderinger av sysselsettningstendenser for kvinner, kvinner og EDB-utdanning, likestilling i EDB-yrkene, medbestemmelse og formidling.

I notatet gis det også en oversikt over prosjekter og litteratur innenfor feltet ny teknologi, og deres relevans for analyser av kvinners situasjon.

Sekretariatet har en del eksemplarer av notatet, og kan formidle disse til interesserte. Hvis interessen viser seg å være stor, vil vi eventuelt vurdere nytt opptrykk.

Publikasjoner innkommet til/ registrert av Sekretariatet

Bøker

Andersen, Anne-Cathrine, Gerd Bjørhovde, Ingvild Broch, Susanne Fabricius, Åse Hiorth Lervik, Anna-Riitta Lindgren, Liv Riiser, Synnøve des Bouvrie Thorsen, Wenche Aamold:

Fra barn til kvinne. En artikkelsamling. Universitetsforlaget 1980.

Andersen, Anne-Cathrine, Gerd Bjørhovde, Ingvild Broch, Åse Hiorth Lervik, Astrid Lorenz, Torill Steinfeld, Synnøve des Bouvrie Thorsen:

Arbeiderklassekvinner i litteraturen. En artikkelsamling. Universitetsforlaget 1982.

Balas, Gro, Anne Marie Berg, Brit Førde, Margit Glomm, Erika Jahr (red.):
Faglig kvinnepolitikk – hvor går LO?
Pax Forlag 1982.

Erlandsen, Aashild Sørheim:
Forskningspolitikk. Universitetsforlaget 1982.

Friedan, Betty:
Neste fase. Universitetsforlaget 1982.

Halvorsen, Ida:
Hard asfalt. En selvbiografi. Pax Forlag 1982.

Hareide, Jorunn:
Protest, desillusjonering, resignasjon.
Dikken Zwiilmeyers forfatterskap for voksne. Aschehoug Forlag 1982.

Haukaa, Runa:
Bak slagordene. Den nye kvinnebevegelsen i Norge. Pax Forlag 1982.

Holter, Harriet og Ragnvald Kalleberg (red.):
Kvalitative metoder i samfunnsforskning. Universitetsforlaget 1982.

Horsdal, Marianne:
Den lyserøde/lyseblå skæbne. En analyse af den psykoseksuelle udvikling.
Odense Universitetsforlag 1982.

Lein, Bente Nilsen:
Kirken i felttog mot kvinnefrigjøring.
Universitetsforlaget 1981.

Lervik, Åse Hiorth (red.):
Gjennom kvinneøyne. Norske kvinners litteraturkritikk og reaksjon på litteraturen 1930–1980. Universitetsforlaget 1982.

Lippe, Gerd von der:
Kvinner og idrett. Fra myte til realitet.
Gyldendal 1982.

Lundgren, Eva (red.):
Den bortkomne datter. Kvinneteologi – kvinnefrigjøring – teologikritikk.
Universitetsforlaget 1982.

Statens informasjonstjeneste:
Samfunnsboka. Hvilke regler gjelder? Hvor henvender man seg? Universitetsforlaget 1982.

Vogt, Kari og Anne-Lisa Amadou (red.):
Andre linjer. Solum Forlag 1982.

Vogt, Kari (red.):
Den skjulte tradisjon – skapende kvinner i kulturhistorien. Sigma Forlag A/S 1982.

Volder, Bente (red.). m.fl.:
Porno. Friundervisningens Forlag 1982.

Rapporter, prosjektnotater, artikler og oversikter

Bjerke, I. m.fl.:

Rapport om kjønnsroller i skolens lærebøker og barnelitteratur. Norges bidrag til UNESCO series of national studies of portrayal of men and women in school textbooks and children's literature, okt. 1982.

Bogen, Hanne:

Kvinner, ungdom og fagorganisering. Om kvinners og ungdoms organiseringsgrad og deltakelse i fagbevegelsens organer i Stavangerområdet (FAFO – Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon).

Børresen, Kari Elisabeth:

The Imago Dei: Two Historical Contexts. (Mid-Stream, 21, Indianapolis, Indiana 1982, s. 359–365 – artikkel.)

Børresen, Kari Elisabeth:

L'usage patristique de metaphores feminines dans le discours sur Dieu (Revue theologique de Louvain, 13, 1982, s. 205–220 – artikkel.)

Christensen, Else:

Evaluering af dannerboligerne januar til juni 1982. (Center for Samfundsvidenskabelig kvindeforskning, nov. 1982.)

Høibo, Roy:

"Då besta va' ung" – teksthfte til en utstilling om kvinnfolkarbeid (Rogaland Folkemuseum og Sand Bondekvinne-
nelag, Sand 1982).

Jensen, Else og Madeleine Kleberg:

Kvinnors roll i TV-nyheter och under-

hållningsprogram. En dansk og svensk undersökning om massmedia och jämställdhet. (Nord-publikasjon fra Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd.)

Jonung, Christina:

Kvinnorna i svensk ekonomi. Særtrykk fra Svensk ekonomi (Nationalekonomiska institutionen vid Lunds universitet, 1982.)

Kleppe, Ingeborg Astrid:

Jubileumsskrift. Kvinner ved Universitetet i 100 år – hvor langt har vi nådd? (Universitetet i Bergen – høsten 82.)

Likestillingsrådet:

Kvinnens stilling i kommunene. Okt. 1982.

Nordiske Kvinnens Bygge- og Planforum:

Bygge og bo på kvinners vilkår. Rapport fra konf. aug. 1982 i Røddhus Klit, Jylland. (Bestilles fra Kvinnepolitisk Planforum, Postboks 1851, Vika, Oslo 1.)

Nordisk Ministerråd:

Nordiskt samarbeide på jämställdhetsområdet. Adresser samt prosjektverksamhet.

Næss, Marianne:

Kvinner og arbeid. En oversikt over forskningsprosjekt som har mottatt økonomisk støtte av KAD (Arbeidsdirektoratet 1982).

Oslo Faglige Kvinnebevegelse:

80-åra mulighetenes tiår – også for kvinnene?

1. Behandlingen av kvinnepolitiske saker på LO-kongressen 1981.
2. Kvinnepolitiske forslag på LO-kongressen 1981.

SPOR – Tidsskrift for fagkritikk, nr. 7/82 (utgis av Norsk Studentunion):
Tverrfaglige kvinnetema.

Søgnen, Randi:

Innstillinga om forskning, teknisk utvikling og industriell innovasjon (Thulin-innstillinga). Analyse av høringsmaterialet (Notat nr. 3/82 fra NAVFs utredningsinstitutt).

Torp, Hege:

Arbeidskrafttilbudet fra gifte kvinner med barn. En empirisk undersøkelse av et marked med kvantumsrestriksjoner. (Memorandum fra Sosialøkonomisk inst., Universitetet i Oslo, 4.10.82.)

Torp, Hege:

"Ekteskapskontrakten". Opplegg til analyse av arbeidsdelingen i en flerpersonshusholdning. (Memorandum fra Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo 3.10.82.)

WHO, Division of Family health:

Family health. Selected list of publications. It covers subjects which have been given priority on the global and regional levels. The list includes those publications prepared from 1975 to 1982, and those considered to be of broad interest.

Tidsskrifter

Audhumla 4/82:

Information om nordiske støtteordninger. (Utgis av Nordisk Ministerråd, København.)

Crew reports (Centre for Research on European Women) Okt., nov. og des. 82

Forum for kvindeforskning nr. 4/82:
Temanummer om vold og voldtekt

Kulturgeografiske Hæfter nr. 22:

Temanummer om kvindeforskning og kvindearbejde

Kvinnovetenskaplig tidskrift nr. 3 og 4 /82

NYCK nr. 16–18/82 (Nyhedsbrev fra Center for Samfundsvidenskabelig Kvindeforskning)

Signs, Vol. 8, No. 1, 1982

Sosiolog-nytt nr. 4/82

Statsviteren nr. 4/82

WIN NEWS – Women's International Network, Vol. 8, No. 4, 1982

Women at work (ILO), nr. 2/82

Women's Studies International Forum, Vol. 5, No. 5, 1982

ARBEIDSNOTATER

Arbeidsnotat nr. 7/78:
Kvinner, plass i levekårsundersøkelsen.

Av Ingeborg Astrid Kleppe

Arbeidsnotat nr. 4/79:
Kvinnefellesskap og kvinneinteresser.

Ved Siri Gerrard, Aud Grandaunet, Marit Hoel og Merete Lie. Arbeidsnotat nr. 2/79 fra veiledningsprosjektet.

Arbeidsnotat nr. 5/79:
Lønnet og ulønnet omsorg. En seminarrapport.

Arbeidsnotat nr. 2/80:
Teori og metode i kvinneforskningen. Rapport fra en konferanse.

Arbeidsnotat nr. 1/31:
Forholdet mellom kvinneforskningen og kvinnebevegelsen. Rapport fra et seminar.

Arbeidsnotat nr. 2/81:
Kvinner, overgang og aldring. Rapport fra et seminar.

Arbeidsnotat nr. 2/82:
Oversikt over samfunnsvitenskapelig forskning om kvinner. Litteratur og prosjekter.
Ved Marianne Noodt.

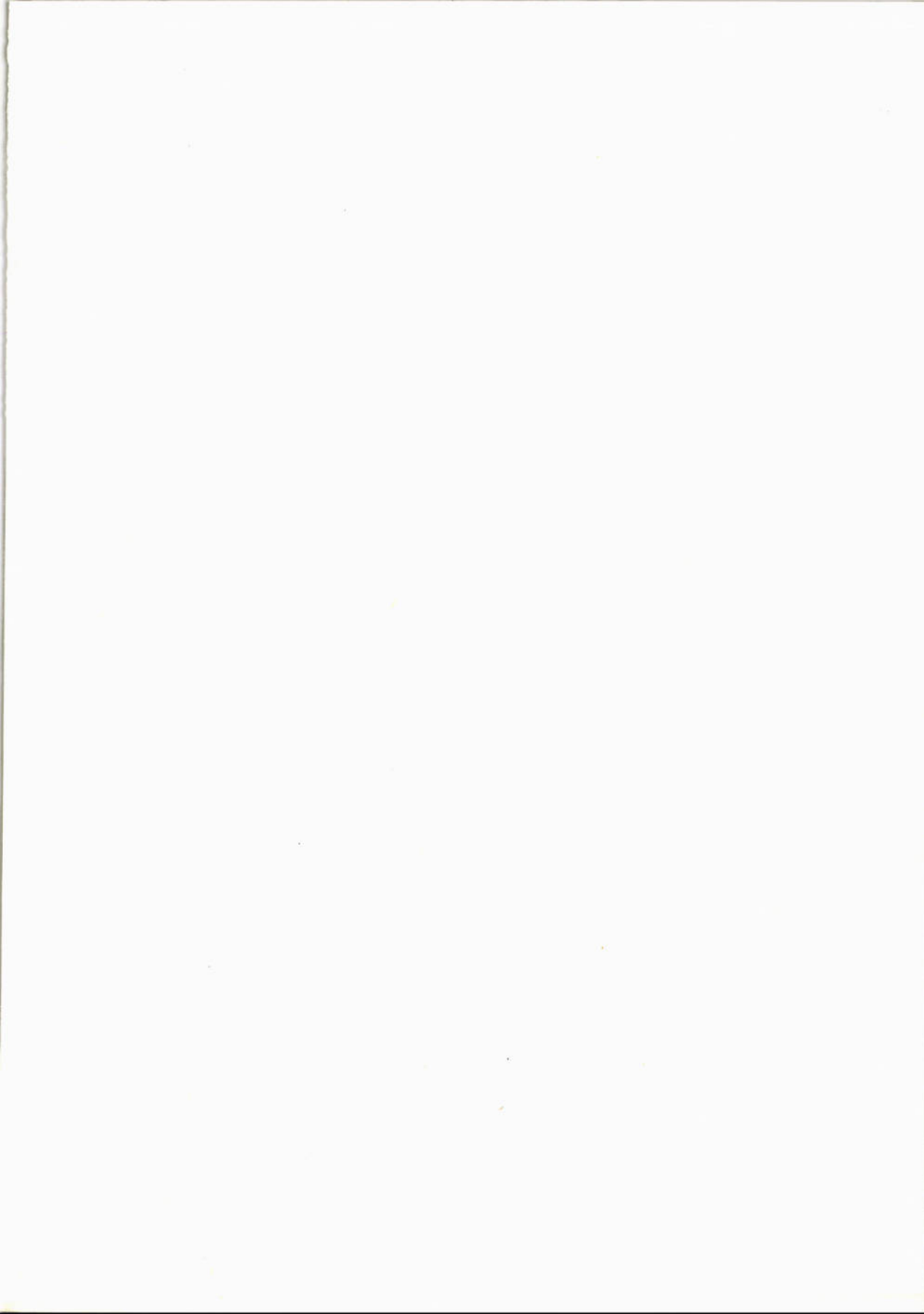
Øvrige nummer er utsolgt!

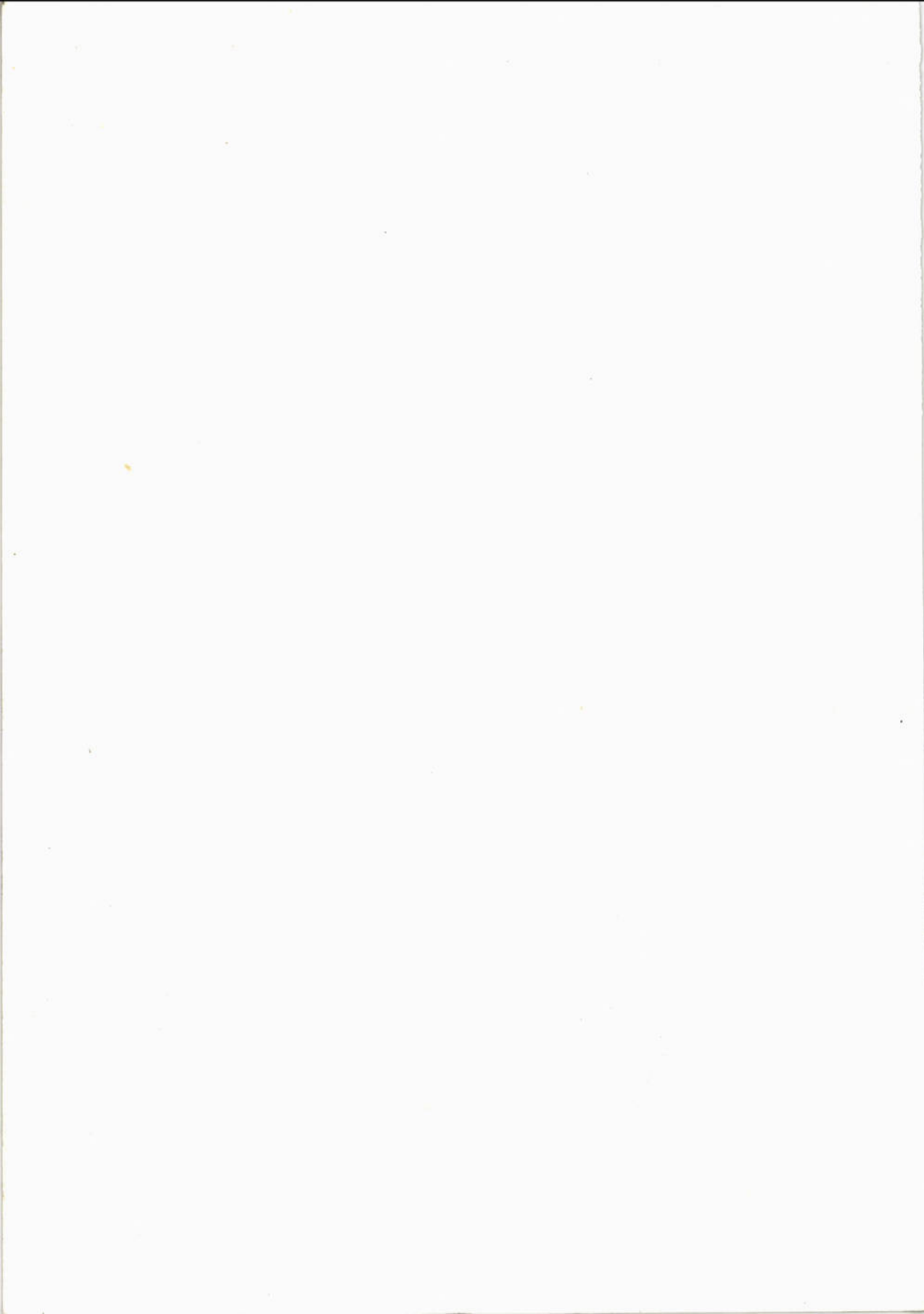
Egen organisasjon for kvinnelige forskere og studenter i Oslo?

Åpent møte onsdag 2. mars i Pizza'n, Chateau Neuf,
Slemdalsveien 7, Oslo 3, kl. 19.00.

Program:

1. "Kvinnens natur" v/ Astrid Nøkleby Heiberg
2. Organisering av studenter og forskere – erfaringer fra andre land
v/ Bjørg Aase Sørensen.
3. "Kultur"
4. Egen organisasjon i Oslo – hvordan bør den være?
v/ en forsker og to studenter.
5. Diskusjon.

Sekretariatets styre:

Professor Åse Hiorth Lervik, leder
(repr. for humaniora)

Førsteamanuensis Grete Botten
(repr. for medisin)

Konsulent Per Miljeteig-Olsen
(repr. for FAD)

Professor Agnar Sandmo
(repr. for NAVFs styre)

Forsker Kari Skrede
(repr. for samfunnsvitenskap)

Professor Else-Ragnhild Neumann
(repr. for naturvitenskap)

Varamedlemmer:

Professor Jorunn Hareide

Stipendiat Marianne Thoresen

Konsulent Ragnhild Grennes

Professor Francis Sejersted

Amanuensis Beatrice Halsaa

Førsteamanuensis Odd Erik Johansen

I sekretariatet:

Daglig leder Aina Schiøtz

Konsulent Hege Skjeie

Førstekontorfullmektig Kirsten Faldås

Førstekontorfullmektig Guro Helgerud

Forskningsleder Helga Maria Hernes

Adresse:

Returadresse:
NAVF's sekretariat
for kvinneforskning
Munthes gt. 29
Oslo 2

ISSN: 0333-0265